EKONOMSKI ASPEKT GLOBALIZACIJE

Geografske osnove globalizacije
4. predavanje

Izv. prof. dr. sc. Jelena Lončar

Ishodi učenja

- Upoznati se s pojmom globalna trijada i njenim značenjem za svjetsko gospodarstvo.
- Shvatiti značenje regionalnih trgovinskih udruženja/blokova i njihovim međuodnosima.
- Upoznati se s pojmom nove ekonomije odn. geoekonomije.
- Analizirati ulogu uslužnih djelatnosti u svjetskoj ekonomiji i shvatiti uzroke njihova širenja.
- Shvatiti ulogu direktnih stranih ulaganja i njihovog utjecaja na rast globalne ekonomije.

Postindustrijsko društvo

- Informacijsko ili postindustrijsko gospodarstvo otvara prostor za dolazak informacijskog ili postindustrijskog društva.
- Prema Websteru razlikuju se 3 definicije za *identificiranje postindustrijskog društva:*
- 1. **ekonomska** – temelji dolazak „novog" društva na dolasku „novog" gospodarstva.
- 2**. tehnološka** – sljedbenici ove dimenzije smatraju kako je razvoj inovativnih tehnologija ključ ulaska u „novo društvo".
- 3. **definicija zanimanja** – društvena podjela rada kao kriterij može li se neko društvo odrediti kao postindustrijsko.

Obilježja postindustrijskog društva

- 1. Porast nematerijalne proizvodnje i prelazak dominantne ekonomske aktivnosti stanovništva s proizvodnje na pružanje usluga.

- 2. Rast udjela obrazovanog stanovništva i istaknuta uloga *informacija i teorijskog znanja* u društvu i gospodarstvu.
- Za razliku od prethodnih razdoblja u kojemu je ulogu imalo „praktično" i „situacijsko" znanje.
- Informacijsko (postindustrijsko) društvo karakterizira produkcija *nematerijalnog* (znanja)kao motora njegova razvoja.

- 3. Tehnološki napredak – razvoj ICT-a

- 4. Rast udjela žena u radnoj snazi.

- 5. Umreženost - strukturne posljedice utjecaja ICT-a.
- Mreže – socioekonomske organzacije koje „ne podnose" kruto i jednosmjerno odlučivanje te glomaznu i trajnu strukturu.
- Mreža postaje ono što je nekad bio pojedinac ili kolektiv.
- Ona postaje osnovna jedinica „novog" gospodarstva.

Trijadizacija gospodarstva

- Dijelovi svijeta se integriraju od kraja 2. svj. rata.
- Tri su pola globalne ekonomije – EU, SAD i Istočna Azija.
- Međuovisnost SAD-a, EU i Istočne Azije vrlo je jaka - tu je jezgra globalne ekonomije.
- Koncentracija moći i bogatstva još je veća u jezgri tog sustava, tj. članicama grupe G-8.

Globalna trijada

- Pojam *globalna trijada* prvi je prije 35 godina upotrijebio Japanac **Kenichi Ohmae** kako bi opisao trendove na makrorazini u svjetskoj ekonomiji.

- Ovakav je pristup od početka imao široku primjenu i prihvaćenost naročito unutar poslovnih krugova.

- Ovaj pojam može se primjeniti i danas - na spomenute tri regije otpada 81 % svjetskog proizvodnog outputa te 80 % svjetskog trgovinskog izvoza.

Regionalna trgovinska udruženja

- Regionalni trgovački blokovi relativno su novi fenomen.
- Njihova osnova i njihova priroda promijenila se tijekom vremena.
- Mogu se razlikovati 4 trgovinska „vala regionalizacije“:
- Tijekom druge plovice 19. st. - nekoliko trgovinskih ugovora naročito u Europi.
- Nakon 1. svj. rata pojavio se novi val regionalnih ugovora npr. Francuska carinska unija te *Commonwealthov sustav* preferencija.

Nakon 2. svj. rata pojavljuju se 2 vala regionalizacije:
a) Prvi od 1950. - 1970-ih koji je obilježen stvaranjem EEC i EFTA-e

b) Drugi stvaranjem trgovinskih blokova u slabije razvijenim državama.

Od 1980-ih na ovamo - izmijenjeni geopolitički uvjeti tj. raspad SSSR-a (Dicken, P., 2003).

SVJETSKI BDP I TRGOVINA

Figure 1.13. **Global trade growth is projected to strengthen gradually**

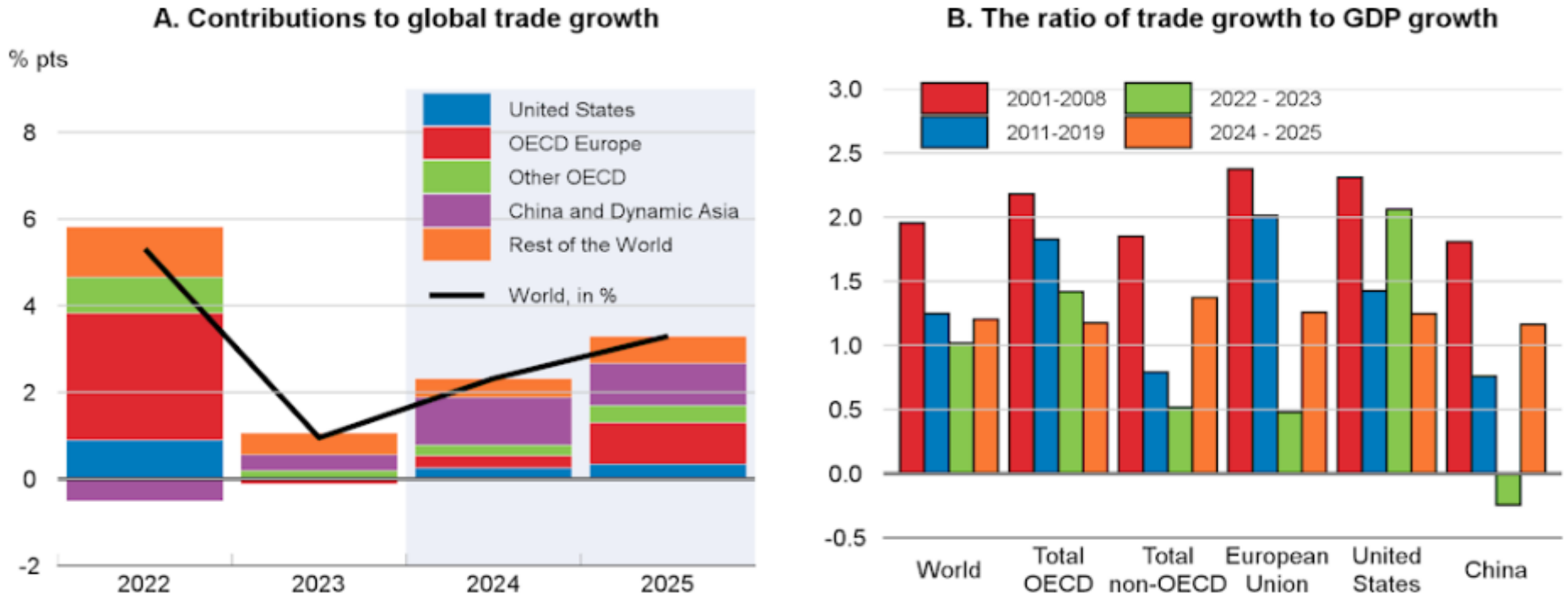

Note: Trade volumes based on an average of import and export volumes. In Panel A, Dynamic Asia includes Hong Kong (China), Malaysia, Chinese Taipei, the Philippines, Singapore, Thailand and Viet Nam. The trade elasticity in Panel B is calculated as the ratio of world trade growth to GDP growth, both measured in constant 2015 USD. The European Union (EU) includes the 22 OECD countries who are members of the European Union plus Bulgaria, Croatia and Romania, and includes intra-EU trade. The EU average for 2011-2019 excludes 2013.

Source: OECD Economic Outlook 115 database; and OECD calculations.

Sl. 1. Globalna svjetska trgovina

Izvor: World Economc Forum, https://www.weforum.org/agenda/2024/05/global-trade-to-double-2024-imf-wto/

- Članice **G-8** drže preko 90 % proizvodnje visoke tehnologije u svijetu i globalne računalne moći, a ujedno su i **najveći ulagači u istraživanje i razvoj.**

- Svjetski izvoz od 2005. godine neprestano raste.

- Izuzetak je 2009. god. posljedica je globalne financijske krize iz 2008. -> BDP raste po manjim stopama od izvoza.

- Europske države već duže polako zaostaju za svojim konkurentima - **stagnacija.**

- Njemačka – najveća europska ekonomija.

Rast globalnog bruto domaćeg proizvoda (BDP) od 1980. do 2023., s prognozama do 2029. (u usporedbi s prethodnom godinom)

Growth of the global gross domestic product (GDP) 2029

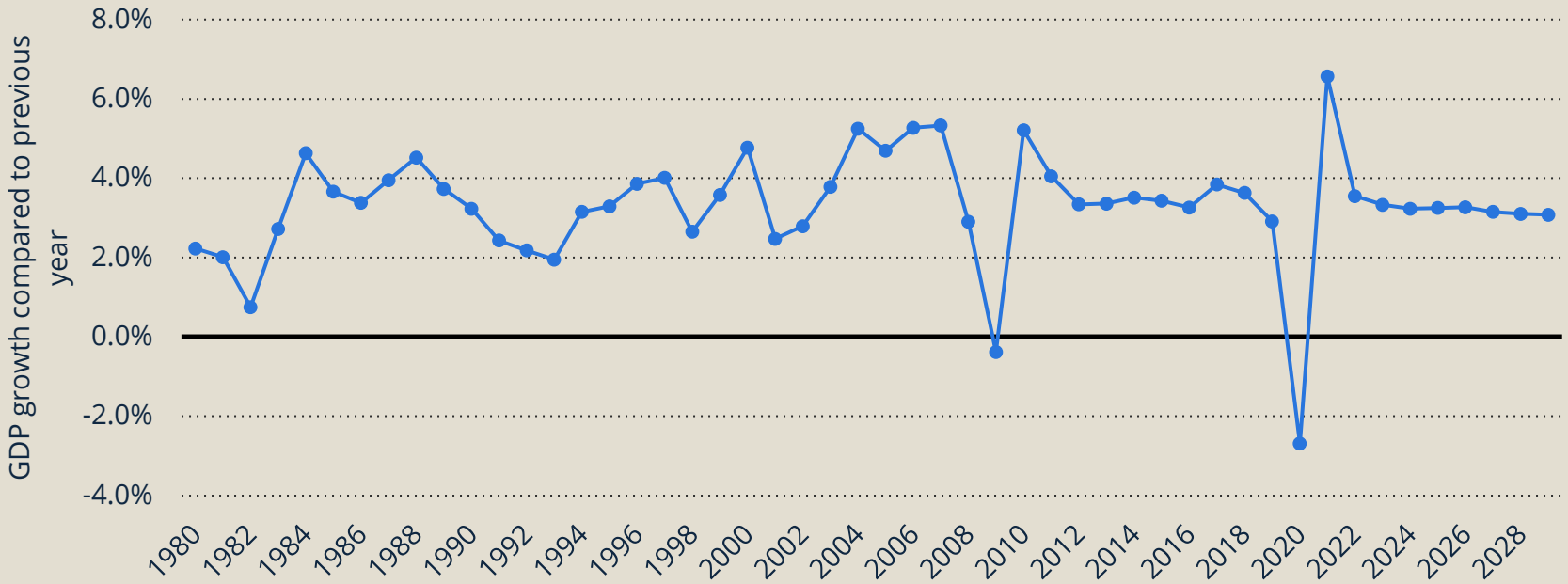

4

Description: In most years since 1980, global GDP growth has been relatively consistent, generally fluctuating between two and five percent growth from year to year. The most notable exceptions to this were during the Great Recession in 2009, and again in 2020 during the Covid-19 pandemic, where the global economy actually shrank in both of these years. As the world economy continues to deal with the economic impact of the pandemic, as well as the fallout from Russia's invasion of Ukraine in 2022, [...] Read more
Note(s): Worldwide; October 2024; *Forecast. Read more
Source(s): IMF

statista

Bruto domaći proizvod Europske unije od 2011. do 2023. (u mil. eura po trenutnim tržišnim cijenama)

GDP of the European Union 2011-2023

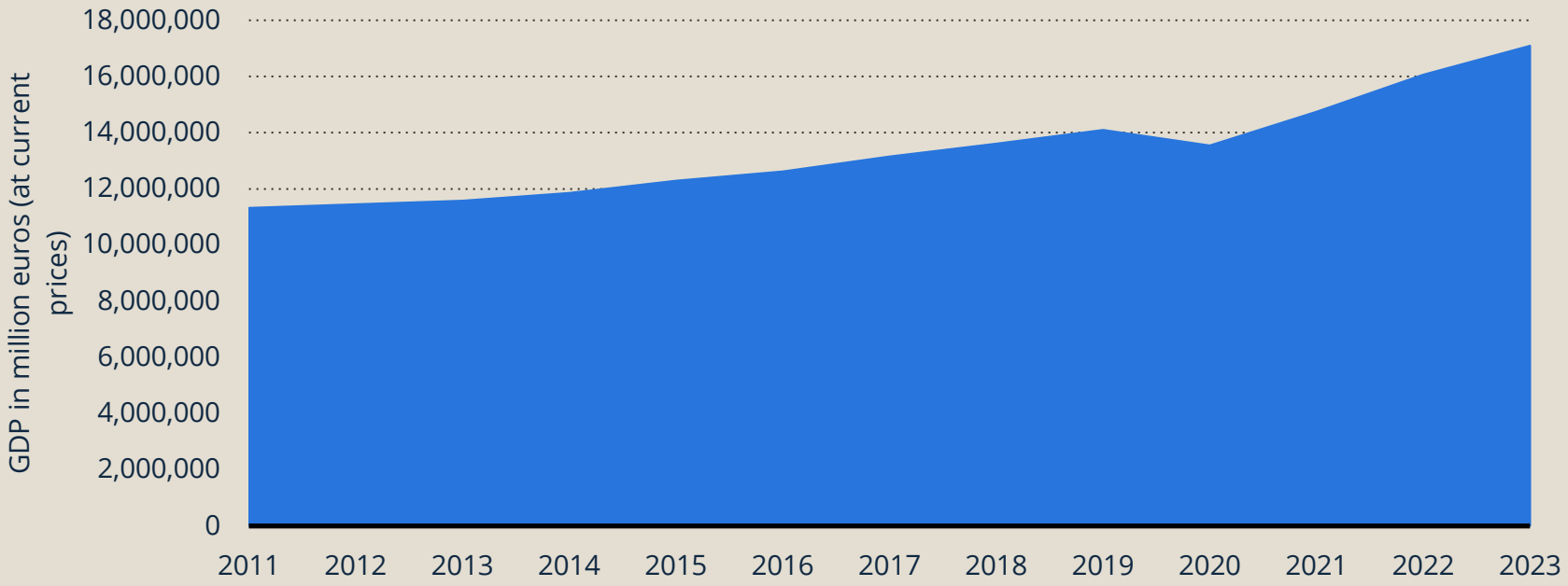

Description: In 2023 the gross domestic product of the European Union amounted to approximately 17.1 trillion euros. GDP is the total value of all goods and services produced in a country within a year. It is an important indicator of the economic strength of a country. The financial crisis and its aftermath The European Union is a union made up of 27 states located within and around Europe, including several of the world's largest economies. Since its inception in 1993, the European Union has displayed [...] Read more
Note(s): Europe, EU; 2011 to 2023
Source(s): Eurostat

statista

Europska unija: Udio u globalnom bruto domaćem proizvodu na temelju pariteta kupovne moći od 2019. do 2029.

Share of the EU in the global gross domestic product adjusted for purchasing power

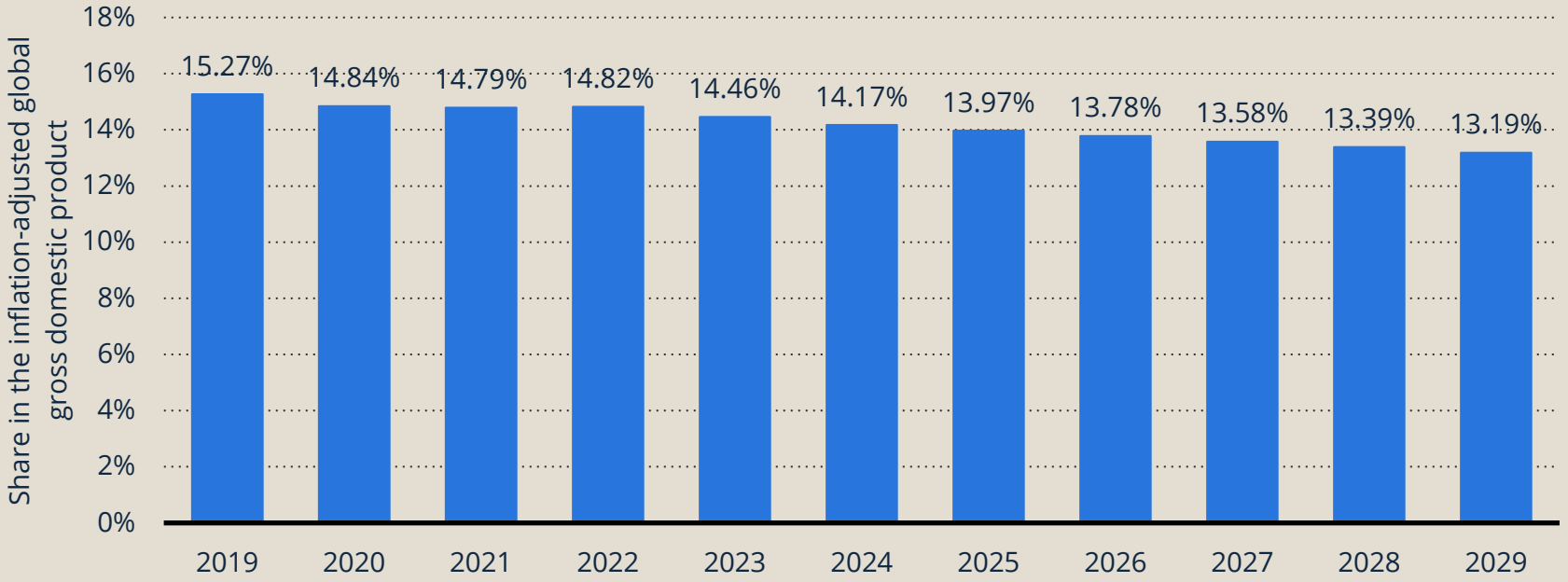

Description: This statistic shows the share of the European Union in the global gross domestic product based on purchasing-power-parity from 2019 to 2029. In 2023, the share of the European Union in the global gross domestic product based on purchasing-power-parity amounted to an estimated 14.46 percent. The EU GDP amounted to 15.91 trillion euros in 2022. Read more
Note(s): EU; *All figures are estimates. The figures refer to the current member states of the European Union, i.e. including countries which were not members before. Figures have been rounded. Read more
Source(s): IMF

statista

Prosječna godišnja stopa rasta bruto domaćeg proizvoda u Europskoj uniji od 1996. do 2024.

GDP annual growth rate in the EU 1996-2024

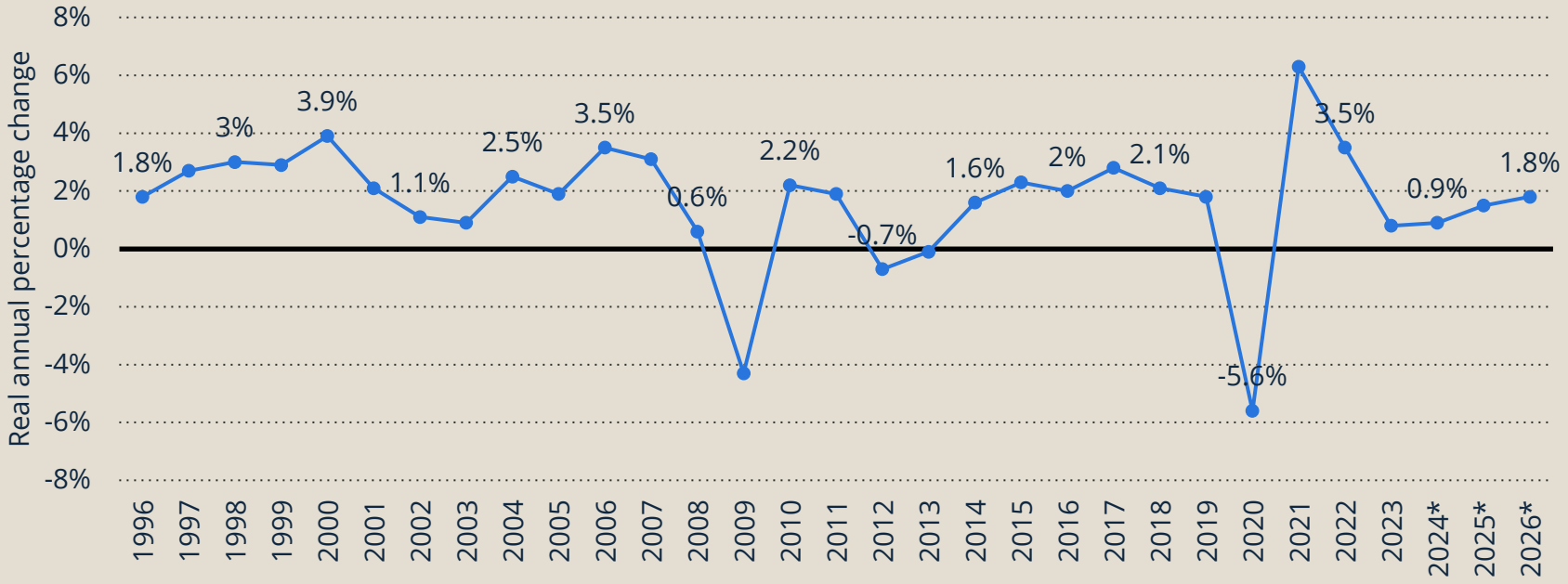

Description: In 2023, the gross domestic product in the European Union grew by 0.8 percent, as economic stagnation and high inflation caused by the Russia-Ukraine war impacted European economies. The European Commission forecasts that the European economy will have grown by 0.9 percent in 2024, continuing the trend registered in the previous year. This represents slow economic growth after the post-pandemic resurgence, yet avoids the recession many commentators warned the EU might [...] Read more
Note(s): 1996 to 2024; * Forecast data from the European Commission. Read more
Source(s): European Commission

statista

Prognoze stope rasta bruto domaćeg proizvoda u Europskoj uniji u 2025. godini, po državama članicama (postotno povećanje u odnosu na prethodno razdoblje)

GDP growth rate forecasts in European Union 2025

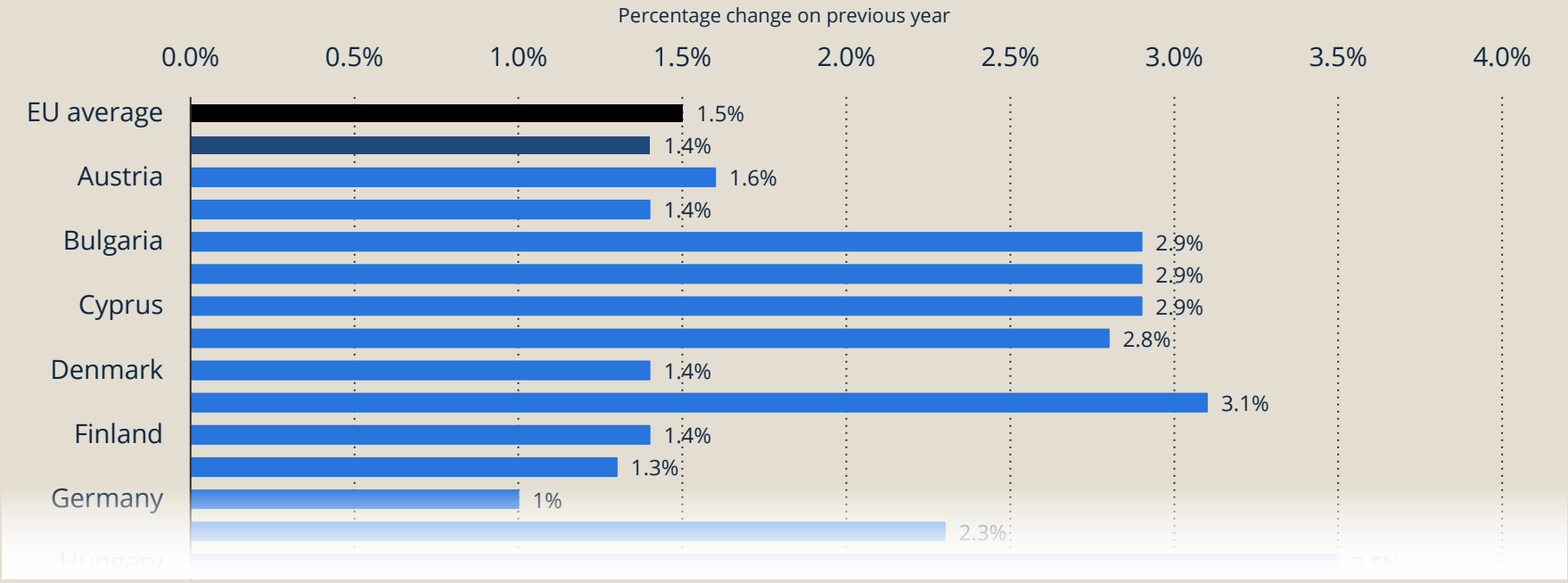

Description: The economy of the European Union is set to grow by 1.5 percent in 2025, according to forecasts by the European Commission. This marks a significant slowdown compared to previous years, when the EU member states grew quickly in the aftermath of the COVID pandemic. Malta is the country which is forecasted to grow the most in 2025, with an annual growth rate of 4.3 percent. Many of Europe's largest economies, on the other hand, are set to experiencing slow growth or [...] Read more
Note(s): Europe, EU; 2024
Source(s): European Commission

statista

Bruto domaći proizvod (BDP) po tekućim cijenama najvećih europskih gospodarstava od 1980. do 2029. (u mlrd. američkih dolara)

Gross domestic product (GDP) of Europe's largest economies 1980-2029

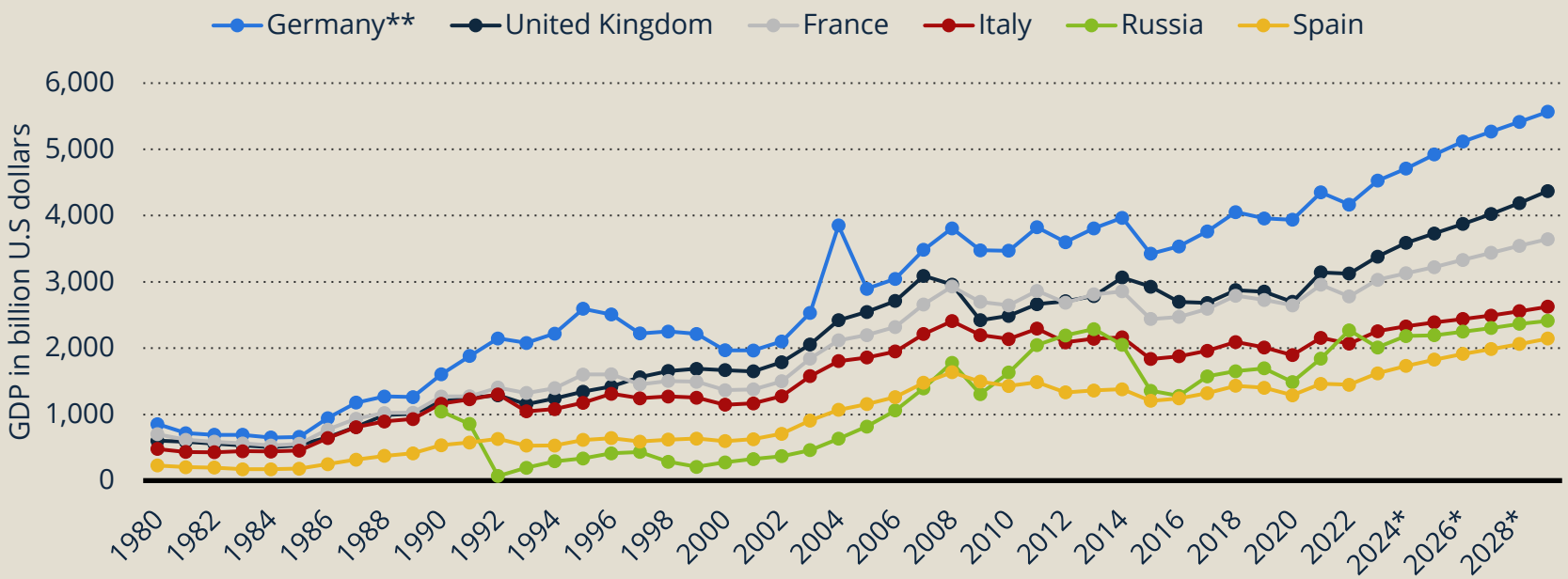

Description: Since 1980, Europe's largest economies have consistently been France, Germany, Italy, Spain, and the United Kingdom, although the former Soviet Union's economy was the largest in the 1980s, and Russia's economy has been larger than Spain's since 2010. Since Soviet dissolution, Germany has always had the largest economy in Europe, while either France or the UK has had the second largest economy depending on the year. Italy's economy was of a relatively similar size to that of the [...] Read more
Note(s): France, Germany, Italy, Russia, Spain, United Kingdom; 1980 to 2024; *Estimate. **Only includes West Germany prior to German reunification in 1990. Read more
Source(s): IMF

statista

Vodeći europski gradovi po bruto domaćem proizvodu u 2020. (u mlrd. eura)

Leading European cities by GDP in 2020

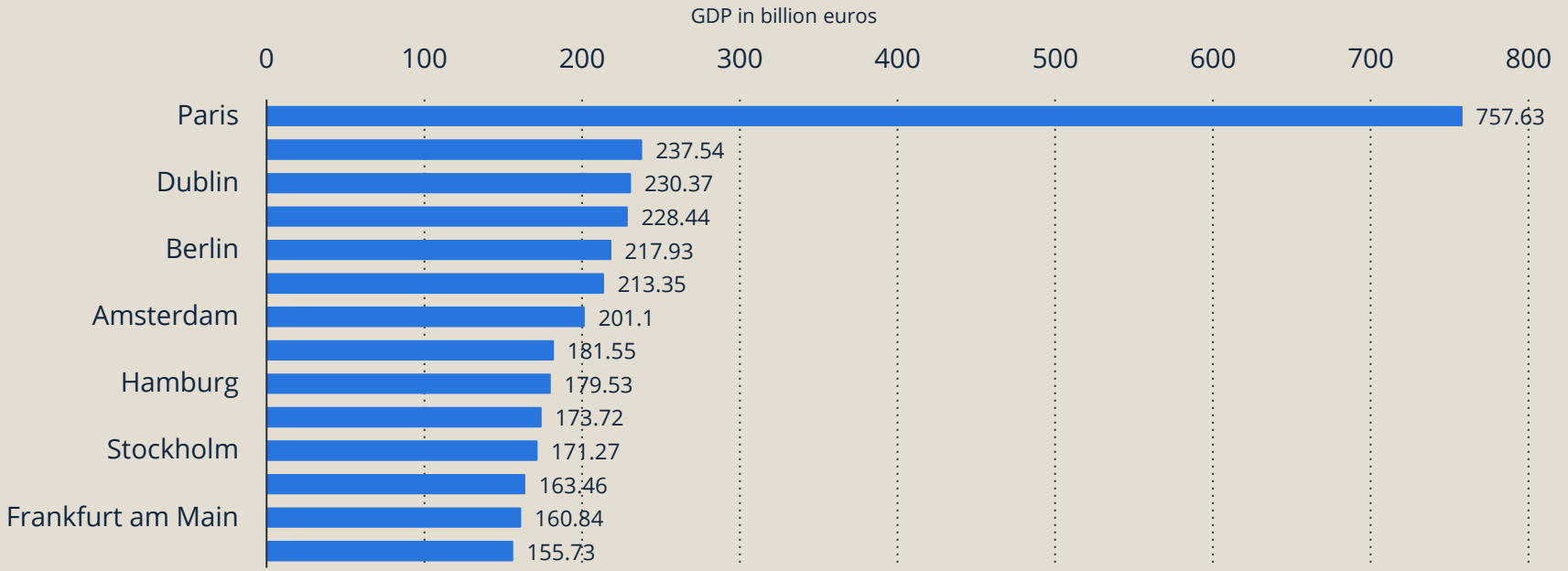

Description: The city of Paris in France had an estimated gross domestic product of 757.6 billion Euros in 2020, the most of any European city. Paris was followed by the spanish capital, Madrid, which had a GDP of 237.5 billion Euros, and the Irish capital, Dublin at 230 billion Euros. Milan, in the prosperous north of Italy, had a GDP of 228.4 billion Euros, 65 billion euros larger than the Italian capital Rome, and was the largest non-capital city in terms of GDP in Europe. Read more
Note(s): Europe; 2020; * Read more
Source(s): Eurostat

statista

Tipovi regionalnih integracija, s obzirom na stupanj ekonomske i političke integracije

- Slobodno trgovinsko područje - uklonjene su sve trgovinske barijere među državama, ali one imaju individualne trgovinske odnose sa zemljama ne-članicama.

- Carinska unija - države članice djeluju u sklopu slobodne trgovine ali imaju i zajedničku vanjsku trgovinsku politiku prema ne-članicama unije.

- Zajedničko tržište - dozvoljava se i slobodno kretanje faktora proizvodnje (kapitala, rada i sl.) među državama članicama.

- Ekonomska unija - gotovo politička unija. Šire ekonomske politike su harmonizirane i podvrgnute nadnacionalnoj kontroli.

- Broj regionalnih trgovinskih ugovora dramatično je porastao.
- Do 2001. god. prema WTO-u, bilo je oko 170 regionalnih trgovinskih ugovora koji su obuhvaćali gotovo 40 % ukupne svjetske trgovine.
- Najveći dio tih ugovora spada u kategorije regionalnih udruživanja tj. slobodno trgovinsko područje i carinsku uniju.

Tab. 1. Glavni regionalni ekonomski blokovi

Regionalna grupa	Članstvo	Datum osnivanja	Tip udruživanja
EU	27 europskih država	1957. (EEZ), 1992.(EU)	Ekonomska unija
United States–Mexico–Canada Agreement – USMCA (prije NAFTA)	Kanada, SAD, Meksiko	1.7.2020. (1994.)	Slobodno trgovinsko područje
EFTA (European Free Trade Association)	Island, Norveška, Lihtenštajn, Švicarska	1960.	Slobodno trgovinsko područje
MERCOSUR (Mercado Commun Sud/Southern Common Market)	Argentina, Brazil, Paragvaj, Urugvaj	1991.	Zajedničko tržište
ANCOM (Mercado Comun Andino/Andean Community)	Bolivija, Kolumbija, Ekvador, Peru	1969., ponovo 1990.	Carinska unija
CARICOM (Carribean Community)	Antigva i Barbuda, Bahami, Barbados, Belize, Dominica, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Monserrat, Sv. Kristofor i Nevis, Sv. Lucija, Sv. Vincent i Grenadini, Surinam, Trinidad i Tobago	1973.	Zajedničko tržište
AFTA (ASEAN Free Trade Area)	Brunej, Kambodža, Indonezija, Laos, Mjanmar, Malezija, Filipini, Singapur, Tajland, Vijetnam	1967. (ASEAN), 1992. (AFTA)	Zajedničko tržište
APEC (The Asia-Pacific Economic Cooperation)	Rusija, Japan, Republika Koreja, Tajvan, Vijetnam, Filipini, Brunej, Kina, Hong Kong, Indonezija, Malezija, Singapur, Tajland, Papua Nova Gvineja, Australija, N.Zeland, Kanada, SAD, Meksiko, Peru, Čile	1989.	Regionalni ekonomski forum

Izvor: Dicken, P., 2003: *Global shift: Reshaping the global economic map in the 21st ct.*, The Guilford Press, p. 632.

TRGOVINSKI UGOVORI EU

Sl. 3. Trgovinski ugovori EU, 2024.
Izvor: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_118238.pdf

EU ima velik broj trgovinskih ugovora.

Najveći broj bilateralnih ugovora EU je potpisala sa SAD-om (36), a slijede Kina, Australija i dr. države.

O njima znatno ovisi snaga europskog gospodarstva.

TRGOVINSKI PARTNERI EU U 2022. I 2023.

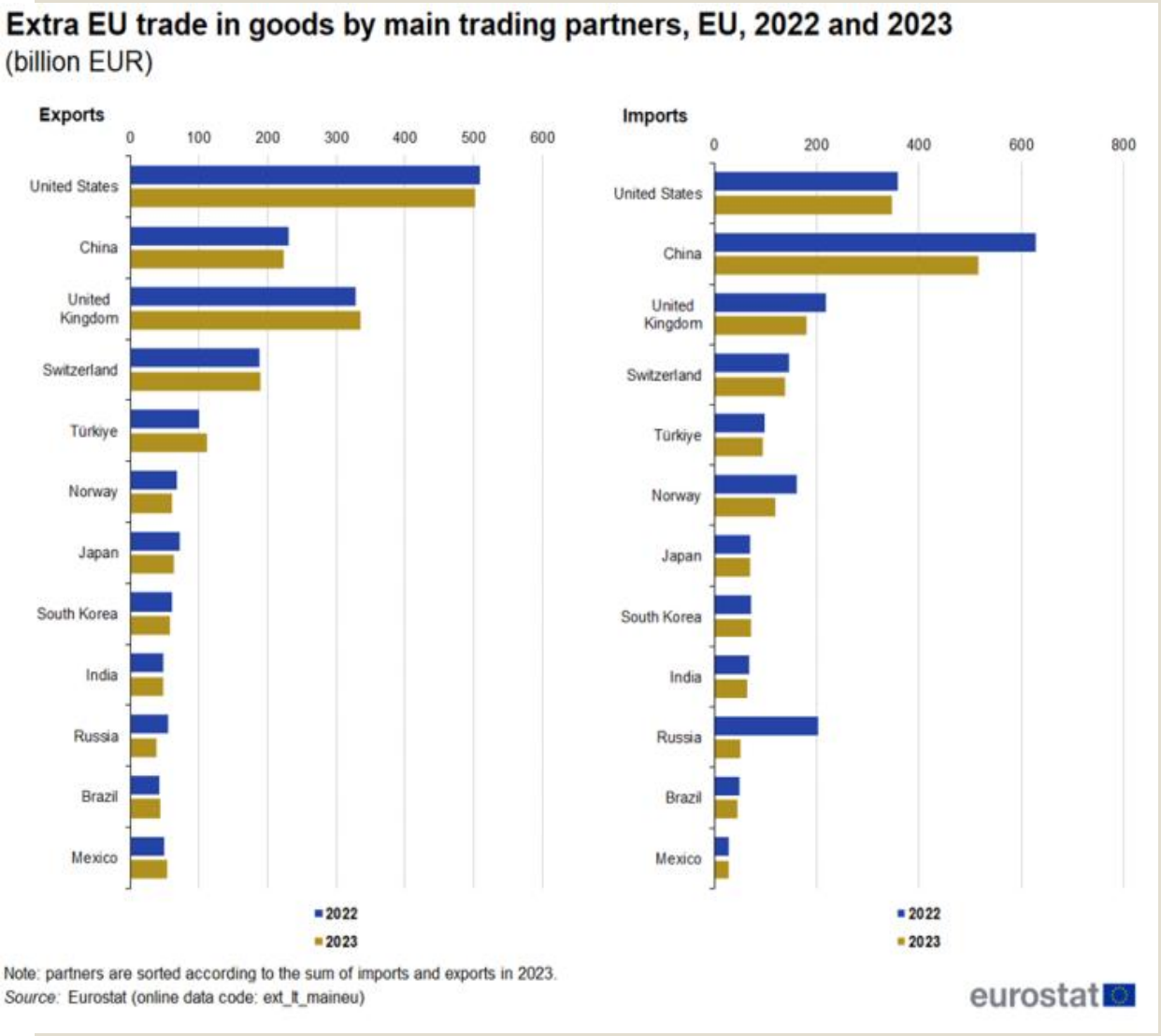

- U navedenom razdoblju EU je imala pozitivnu bilancu u trgovini sa SAD-om.
- Rast u trgovini EU: u navedenom periodu zabilježila veći uvoz iz Kine.
- Ostali značajni trgovački partneri su Ujedinjeno Kraljevstvo, Švicarska i Turska.

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Extra-EU_trade_in_goods

Ciljevi Europske unije u globalnoj ekonomiji

- To su:
- Ulaganje u inovacije,
- Osiguravanje boljih tržišnih uvjeta,
- Bolji pristup financiranju i kapitalu te
- Poboljšanje ljudskog kapitala i vještina.

Cilj – inovacije s naglaskom na **6 prioritetnih područja** koja imaju veliki potencijal rasta i stvaranja novih radnih mjesta u Europi:

- Napredne proizvodne tehnologije za čistu proizvodnju,
- Održiva industrijska i građevinska politika i sirovine,
- Čista vozila,
- Proizvodi dobiveni od bioloških sirovina,
- Ključne tehnologije razvoja i
- Pametne mreže.

- Tehnologija proizvodnje doživjela je temeljnu i dalekosežnu promjenu s naglaskom na masovnu proizvodnju koja se preorijenirala prema fleksibilnijim metodama.

- Prelazak s kvantitete na kvalitetu proizvodnje utječe na geografsko širenje ekonomske aktivnosti i njene organizacije.

- U posljednjih 60 godina ***proizvodnja i trgovina dobara*** - osnovni pokretač globalne ekonomije.

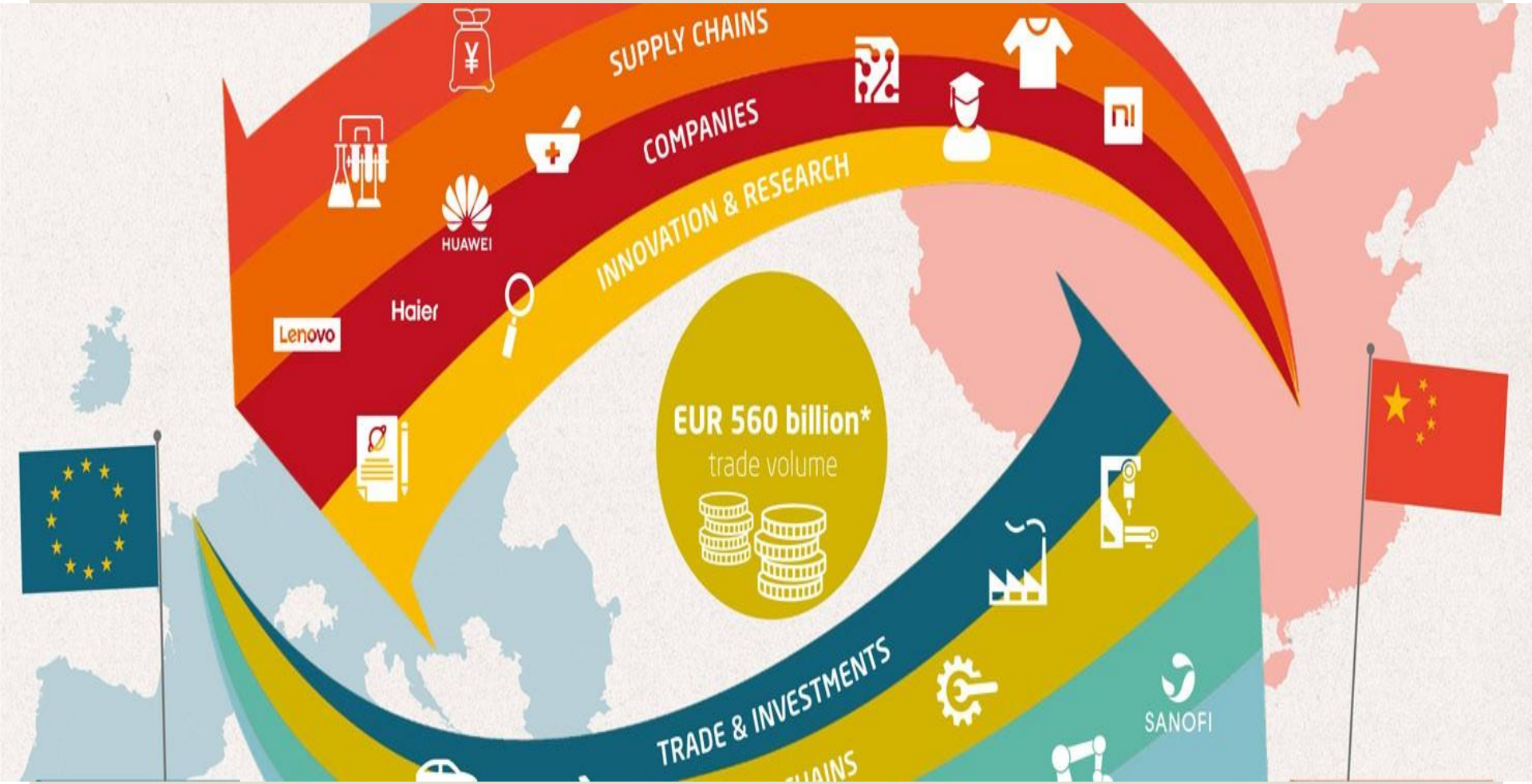

Izvor: https://merics.org/en/report/mapping-and-recalibrating-europes-economic-interdependence-china

Nova geoekonomija

- Pojave ***nove geoekonomije*** - kvalitativno se razlikuje od one u prošlosti.
- Pojava svjetske proizvodne mreže.
- Geo-ekonomija - geografski nejednaka, vrlo kompleksna i dinamična mreža proizvodnje, ekonomskih prostora i mjesta povezanih zajedno kroz tokove.
- Današnji je svijet u odnosu na onaj od prije 60 ili 70 godina ne toliko otvoreniji, koliko **povezaniji** na različite načine.
- Internacionalizacija procesa: obuhvaća širenje ekonomske aktivnosti preko nacionalnih granica.
- **Globalizacija procesa**: uključuje, uz širenje ekonomske aktivnosti preko nacionalnih granica i, što je još važnije, *funkcionalnu integraciju.*

- Novi ekonomski sustav (nakon 1945.) označio je i novi početak.
- Od tada do danas – dubinska transformacija svjetske ekonomije i pojava nove geoekonomske karta svijeta.
- Posebno značajna razdoblja za stvaranje te karte bila su faze rasta u periodima:
- Između 1948. i 1953. – rast svjetske trgovine po prosječnoj godišnjoj stopi od 6,7 %
- Između 1958. i 1963. – dodatni rast svjetske trgovine, rast stopa na 7,4 %
- Između 1963. i 1968. – daljnji rast na 8,6 %.

RAZLIKE U NOVOM I STAROM PRISTUPU TRŽIŠTU

Tab. 2. Novi i stari nosioci globalne trgovine

Stari nosioci slobodno-tržišnog režima	Novi nosioci režima tržišnog pristupa
Struktura	
Američki model industr. organizacije	Hibridni model ind. organizacije
Odvojeni sustavi upravljanja	Internacionalizacija domaćih politika
Dobra i usluge proizvedena i potrošena na domaćem tržištu	Globalizacija usluga, nestajanje granica između dobara i usluga
Univerzalna pavila i norme	Zajednički su specifični sektorski zakoni
Pravila	
Slobodno kretanje dobara, investiranje uvjetovano	Investicije su integrirane s trgovinom
Nacionalne komparativne prednosti	Regionalne i globalne prednosti

Izvor: Knox, P., Agnew, J., McCarthy, L., 2008: *The Geography of the World Economy*, Hodder Education, UK, p. 464.

Doprinosi i izazovi globalizacije na različitim razinama

Razina	Doprinosi	Izazovi
Pojedinci	Mogućnosti zapošljavanja u izvoznim industrijama; veći pristup robi i uslugama; globalni radni standardi.	Gubitak radnih mjesta zbog outsourcinga/premještanja poslovanja; iskorištavanje radne snage; povećanje imovinskog jaza.
Poduzeća	Širenje tržišta; pristup globalnim lancima opskrbe; poticanje inovacija i konkurencije.	Pritisak na mala i srednja poduzeća; smanjena kontrola nad poslovanjem i lancima opskrbe; neetične prakse u slabije reguliranim regijama.
Države	Specijalizacija prema komparativnim prednostima; gospodarski rast; nove upravljačke tehnike i tehnologije.	Trgovinska neravnoteža u malim gospodarstvima; smanjen suverenitet; povećana nejednakost.

Izvor: Alkharafi, N., Alsabah, M., 2025: Globalization: An Overview of Its Main Characteristics and Types, and an Exploration of Its Impacts on Individuals, Firms, and Nations, Economies 13, 19.

EU I SAD KAO KONKURENTI

- Podijeljenost europskih tržišta sprječava Europsku uniju u iskorištavanju prednosti digitalnog gospodarstva u smislu veće produktivnosti, zapošljavanja i rasta.

- Prostor trgovine proizvodima je mnogo kompliciraniji od proizvodnje – trgovina se sastoji od *tokova* među svjetskim regijama.

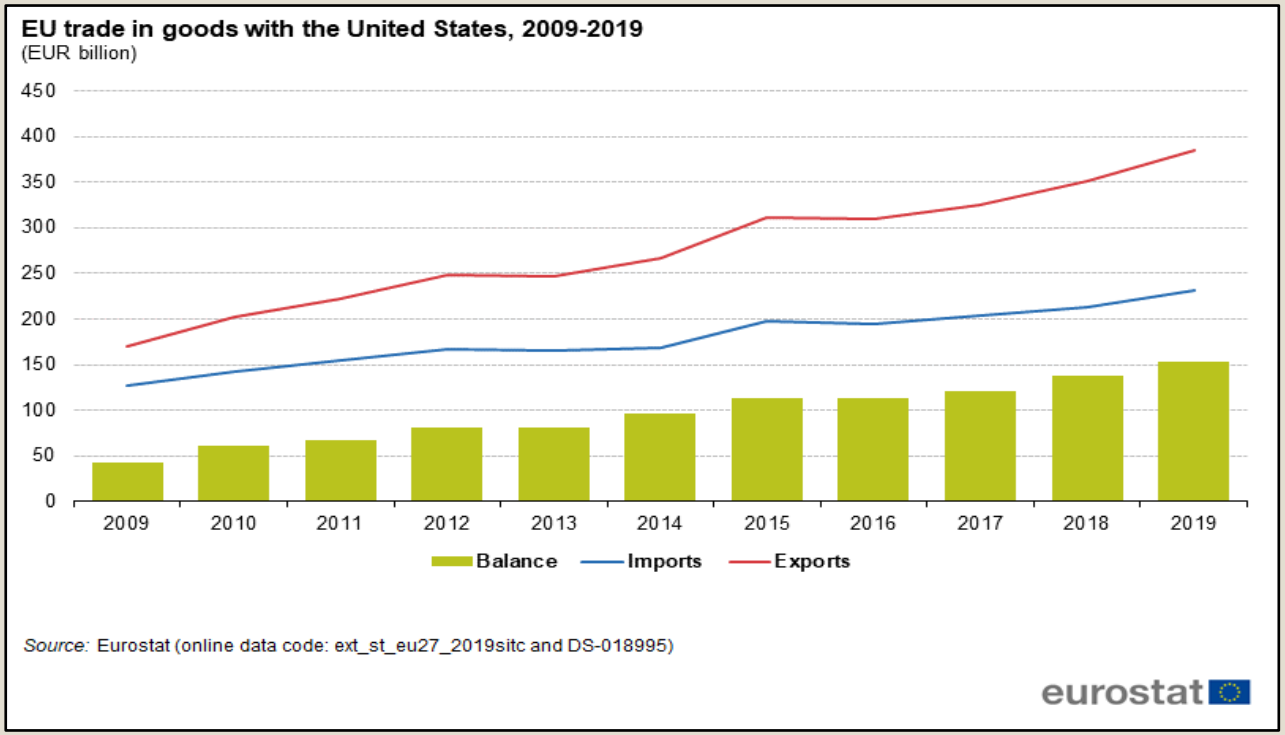

Sl. 6. Trgovinski odnosi EU i SAD, 2009. – 2019.

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200311-1

- Zapadna Europa je najveća svjetska trgovinska regija.
- Dvije trećine trgovine ovog područja je intra-regionalan tj. odvija se između država Europe.
- Nešto manje trgovine odvija se s SAD-om i Azijom.
- Azija - druga navažnija trgovinska regija gdje se 50 % ukupne trgovine odvija unutar Azije.

- Tijekom proteklih 50 godina - trgovinski tokovi postali su daleko kompleksniji nego prije.

- Razmjena između svjetskog područja jezgre i periferije bazira se na širokoj podjeli rada - uzrokovala **fragmentaciju** mnogih proizvodnih procesa i njihovu geografsku relokaciju.

- Novi centri proizvodnje pojavili su se u novoindustrijaliziranim državama/ekonomijama (*Newly industrialized economies* - NIC) Istočne Azije.

- ***Nova globalna ekonomija*** - transformirana prema informatizaciji ili ekonomiji baziranoj na znanju u svrhu postizanja veće produktivnosti.

- Ekonomski sustav, a posebno proizvodni proces ipak ovisi o prirodnom okolišu.

- Dva su načina te ovisnosti:
- U smislu *inputa* – ono što se iz prirode uzima za proizvodnju kao resurs.

- U smislu *outputa* – ono što odlazi u okoliš, ugl. zagađenja različitih vrsta.

- Najveći dio nje nalazi se koncentrira u manjem broju država.
- To su prije svega SAD, države Istočne Azije te neke razvijene članice EU.
- Brzi rast proizvodnje i trgovine obilježio je poslijeratni period – danas je situacija ipak drugačija.

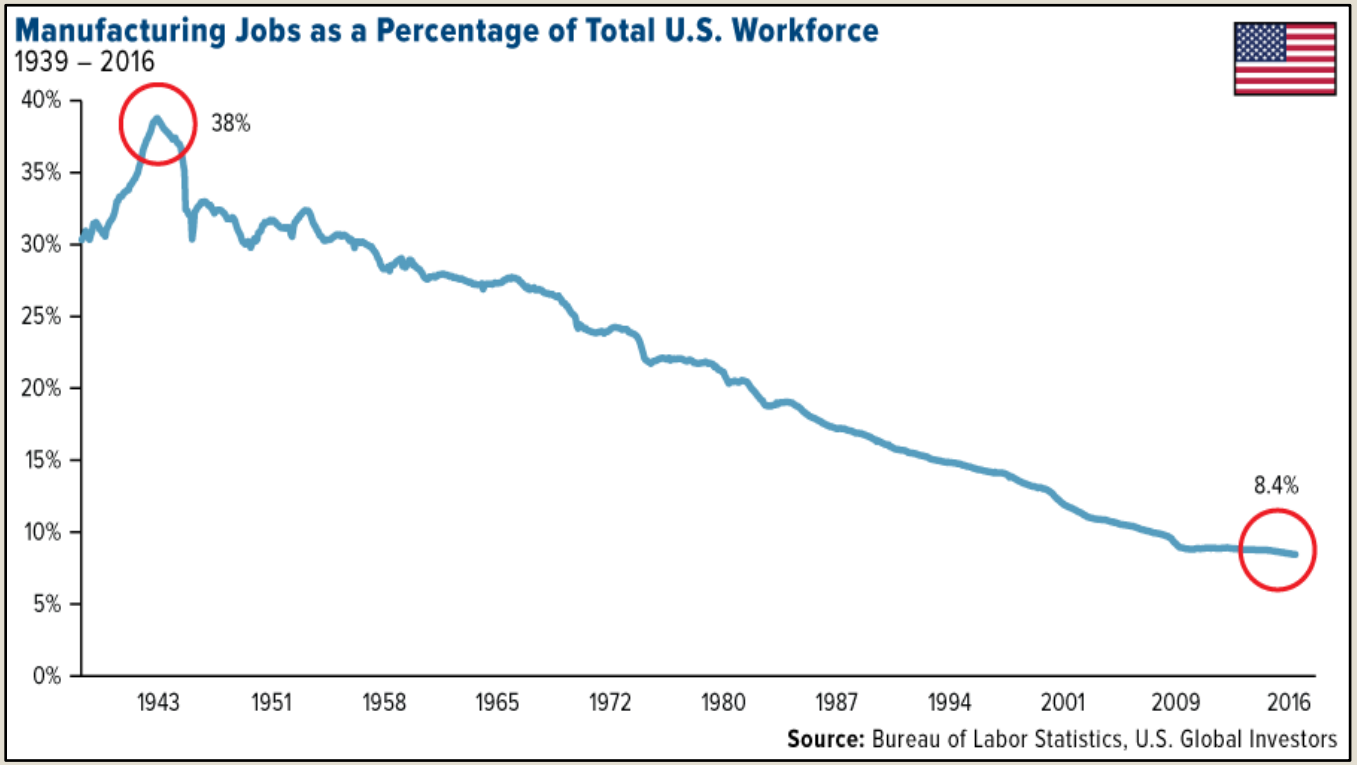

Sl. 7. Udio radnika u proizvodnji u ukupnoj rad. snazi u SAD-u, 1939. - 2016.

Izvor: https://topforeignstocks.com/2016/12/22/manufacturing-jobs-as-a-percentage-of-total-u-s-workforce-since-1939-chart//

PRODUKTIVNOST

- Rastom produktivnosti ona postaje jedan od **glavnih pokretača ekonomija.**
- Od 1970. - 2010. i u EU i SAD dolazi do **ekonomskog rasta** pod utjecajem poboljšanja produktivnosti – ali posljedica je često i trenutni pad zaposlenosti.

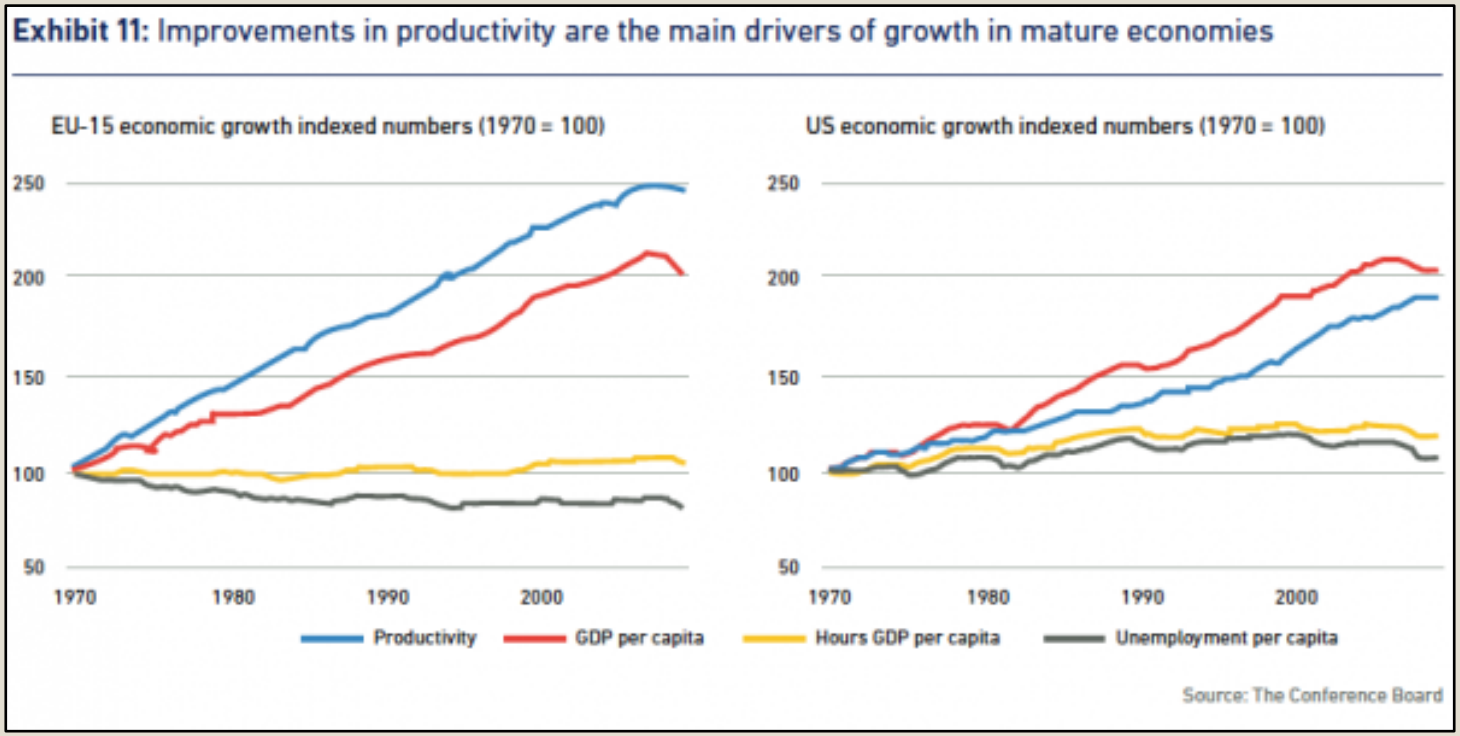

SL. 8. Produktivnost kao glavni pokretač u EU i SAD-u, 1970. – 2000.
Izvor: https://conference-board.org/eu/

Globalna stopa nezaposlenosti od 2004. do 2023. (kao udio u ukupnoj radnoj snazi)

Global unemployment rate 2004-2023

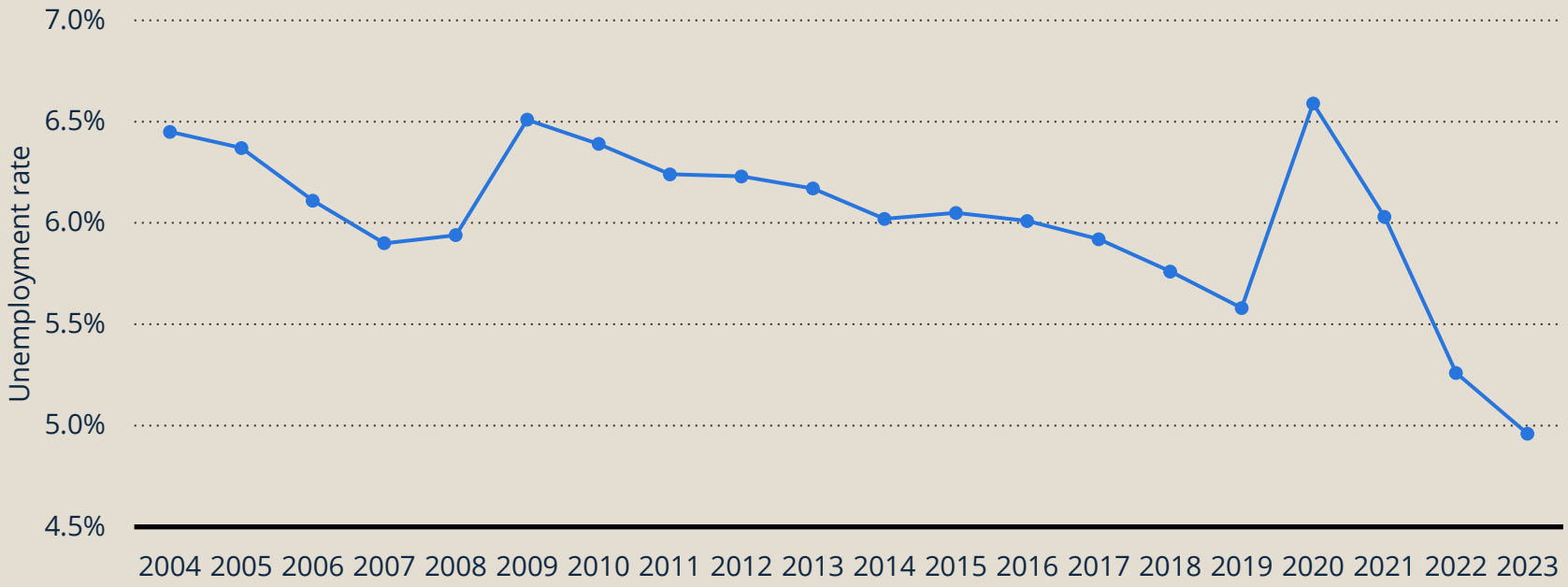

13

Description: The unemployment rate in the World declined to 4.96 percent in 2023. Therefore, 2023 marks the lowest unemployment rate during the observed period. Read more
Note(s): 2004 to 2023
Source(s): World Bank

statista

Stopa nezaposlenosti u Europskoj uniji (EU27) od siječnja 2000. do studenog 2024.

Unemployment rate of the EU 2000-2024

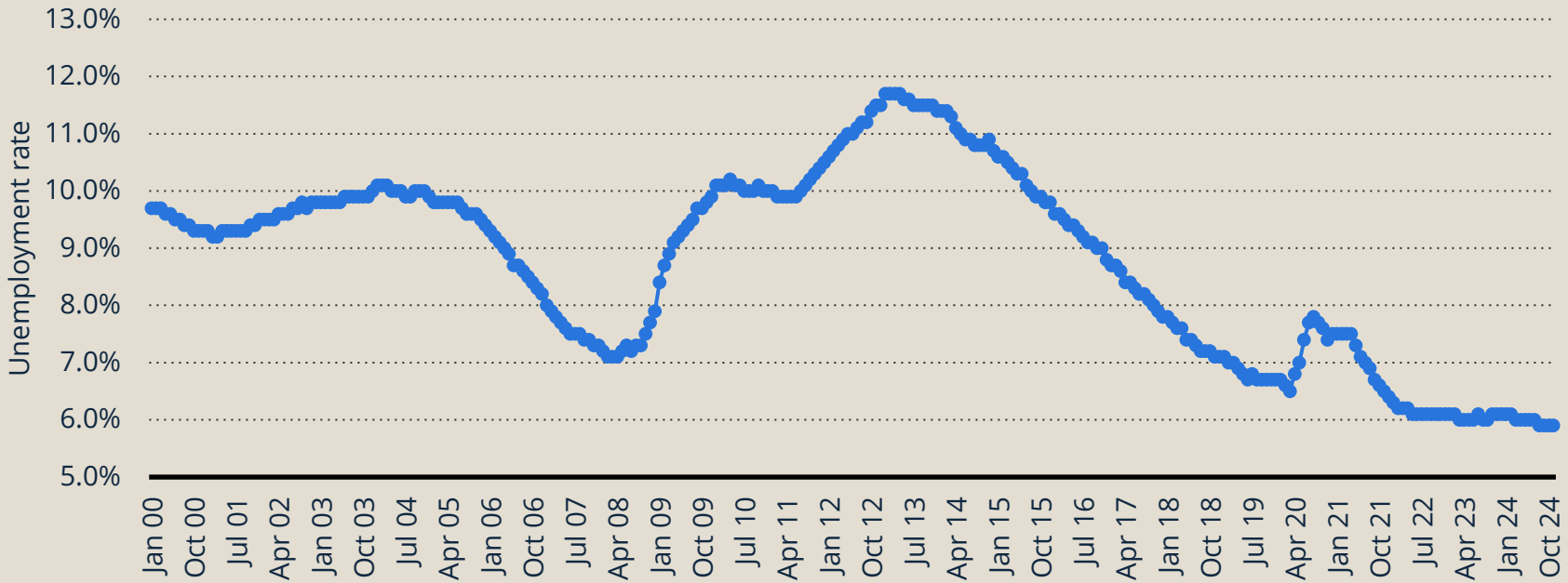

Description: Unemployment in the European Union has reached its low point in the twenty-first century in 2024. The share of the labour force out of work was slighly under 5.9 percent between August and November of that year, a marked decrease from its most recent peak of 7.8 percent in the Summer of 2020. While the jobs recovery has been strong in the wake of the Coronavirus pandemic in the EU, this number is still far above the remarkably low rate in the United States, which has reached 4.3 [...] Read more
Note(s): Europe, EU; January 2000 to November 2024
Source(s): Eurostat

statista

Stopa nezaposlenosti u najvećim europskim gospodarstvima od 1980. do 2028.

Unemployment rate of the largest economies in Europe 1980-2028

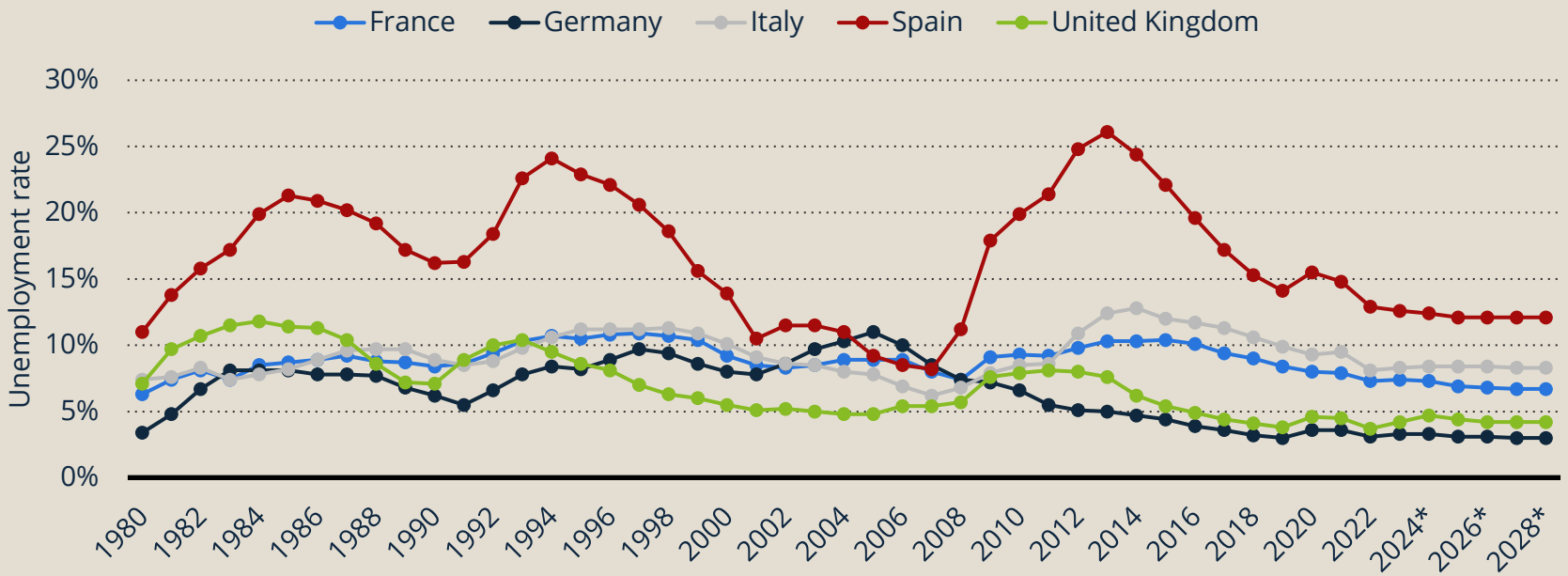

Description: In 2023, the unemployment rate of Europe's five largest economies ranged from 3.3 percent in Germany, to 12.6 percent in Spain. Throughout this provided time period, unemployment has consistently been lowest in Germany, and with the exception of 2005, 2006, and 2007, highest in Spain, when Germany briefly had a higher unemployment rate. Read more
Note(s): Europe, France, Germany, Italy, Spain, United Kingdom; 1980 to 2028; *Forecast data Germany only includes West Germany prior to German reunification in 1990. Read more
Source(s): IMF

statista

Stopa nezaposlenosti u Europskoj uniji i Europi od rujna 2024., po državama

Unemployment rate in the EU 2024, by country

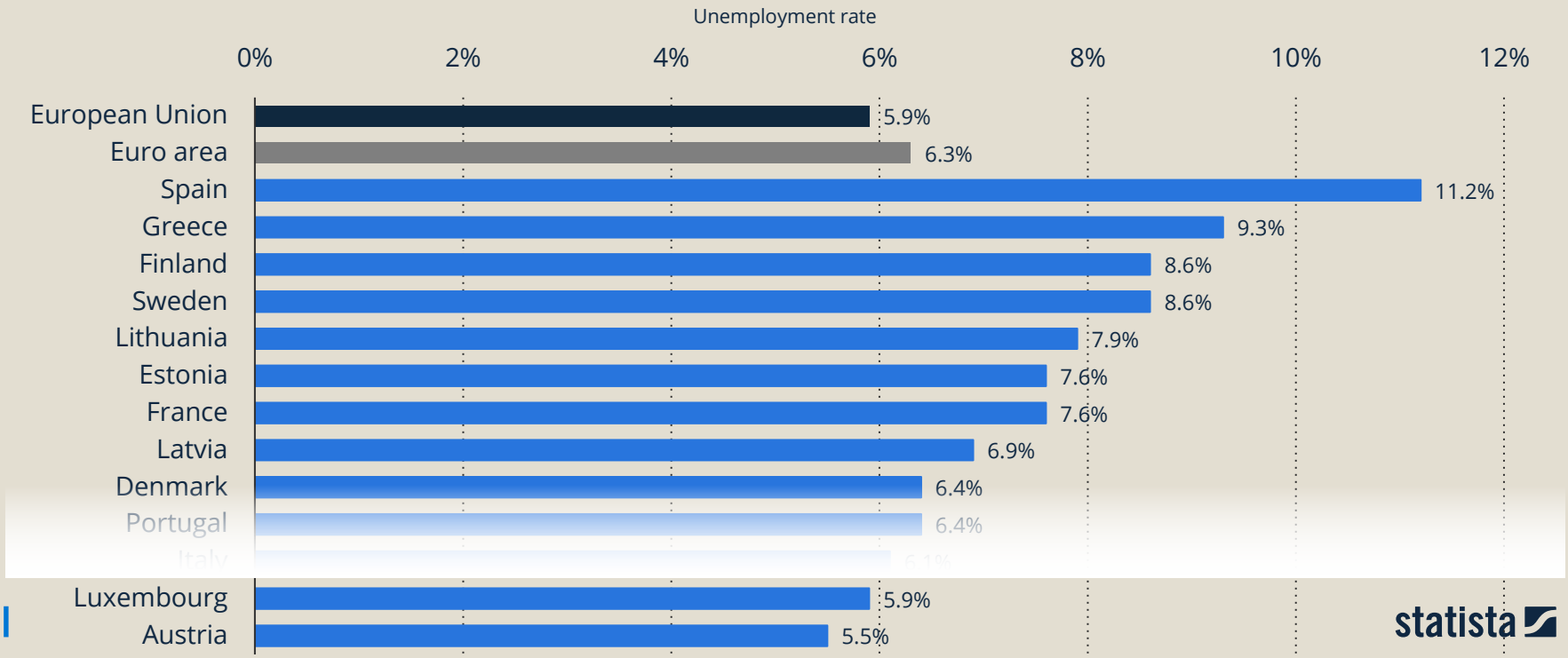

Broj zaposlenika u Europskoj uniji (EU27) od 1. tromjesečja 2009. do 3. tromjesečja 2024. (u tisućama)

Number of employees in the European Union 2009-2024

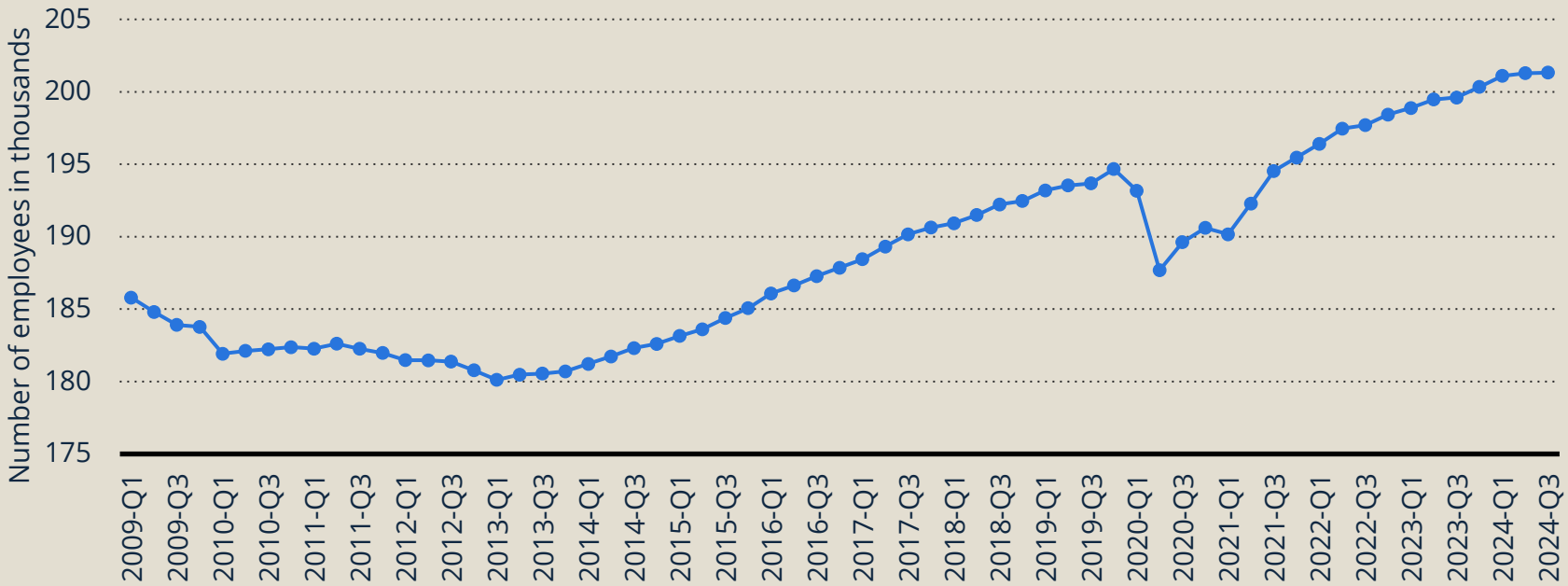

13

Description: As of the first quarter of 2024, there were approximately 201 million people in employment in the European Union. This figure marks a significant improvement on the previous years, when unemployment in the EU had risen due to the effects of the inflation caused by the rise of the energy prices. Employment in the EU reached a low point during this period of around 188 million people employed in the second quarter of 2020, since which it has risen rapidly, only declining marginally between [...] Read more
Note(s): Europe, EU; Q1 2009 to Q3 2024; 15-64 years
Source(s): Eurostat

statista

Broj zaposlenih u malim i srednjim poduzećima (MSP) u Europskoj uniji od 2008. do 2024., prema veličini poduzeća

Number of SMEs in the European Union 2008-2024, by size

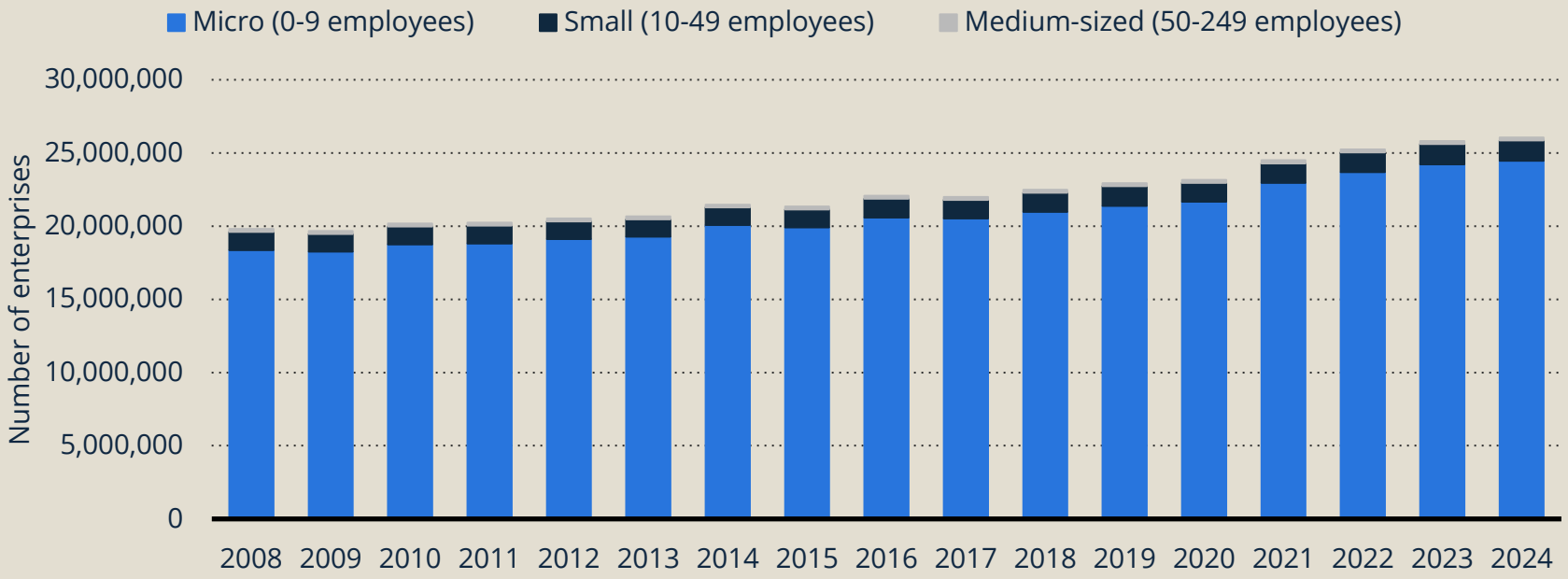

Description: There were estimated to be approximately 26.1 million small and medium-sized enterprises (SMEs) in the European Union in 2024, with the vast majority of these enterprises micro-sized firms which only employed fewer than nine people. A further 1.38 million enterprises were small firms with between 10 and 49 employees, while 210,170 were medium-sized firms that had 50 to 249 employers. Read more
Note(s): Europe, EU; 2008 to 2024; *Forecast data The source adds the following information: The data cover the 'non-financial business economy', which includes industry, construction, trade, and services (NACE Rev. 2 sections B to J, L, M and N), [...] Read more
Source(s): European Commission; Eurostat

statista

FORDIZAM VS. NEOFORDIZAM

Tab. 3. Obilježja fordizma i neo-fordizma

Fordizam	Neo-fordizam
Proizvodni proces	
Masovna proizvodnja homogenih proizvoda	Proizvodnja malih serija
Uniformnost	Fleksibilna proizvodnja raznih tipova proizvoda
Velike zalihe i inventar	Nema zaliha
Testiranje kvalitete nakon proizvodnje (kvarovi i greške se detektiraju kasnije)	Kvaliteta kontrole tijekom proces proizvodnje
Odbačena roba „skriva“ se u zalihama	Trenutačno odbacivanje neispravnih dijelova
Gubici vremena u proizvodnji zbog vremena sastavljanja, neupotrebljivih dijelova, inventornih „čepova“	Zbog skraćenog vremena proizvodnje, manje neispravnih dijelova, isporuka po principu točno na vrijeme, itd., skraćuje se gubitak vremena
Radna snaga	
Radnik izvodi samo jednu radnju	Multitasking
Velika specijalizacija poslova	Eliminacija rezgraničavanja poslova
Nema dodatnog obrazovanja na poslu	Stalno usavršavanje na poslu

Izvor: Knox, P., Agnew, J., McCarthy, L., 2008: *The Geography of the World Economy*, Hodder Education, UK, p. 464.

TRGOVINA SAD-a i KINE

- Udio industrijskih radnika u razvijenim državama opada – iz SAD-a se proizvodnja seli u Meksiko, Kinu i dr. države u razvoju.
- Godine 2016. Kina je u svjetskoj trgovini dostigla SAD.
- Izvoz iz Kine nadomjestio je onaj iz zapadnih zemalja.

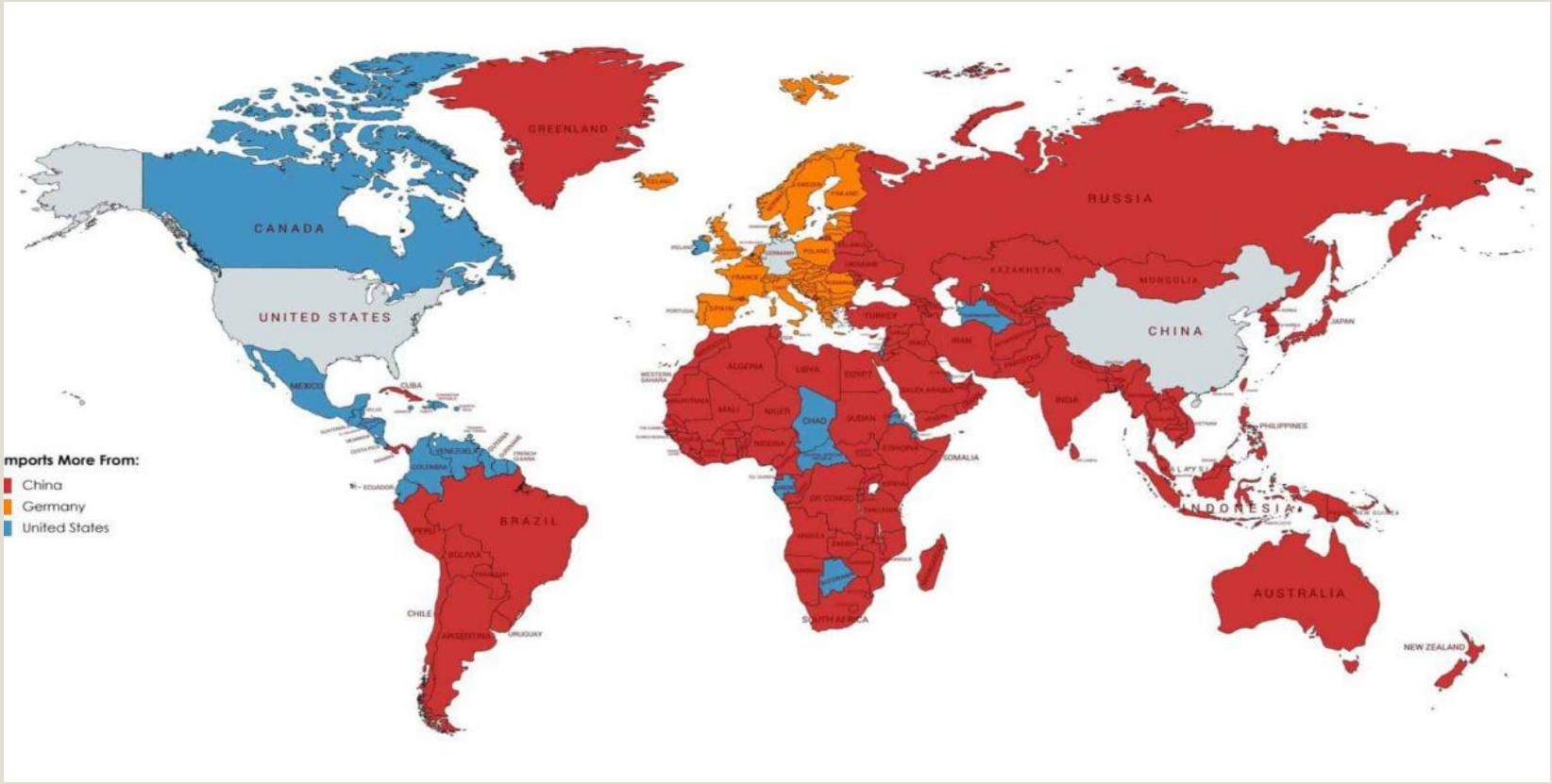

Sl. 9. Uvoz iz Kine i SAD-a na svjetskoj razini

https://merchantmachine.co.uk/china-vs-us/

DOPRINOS GLOBALNOM RASTU

- **Tendencija** - države trguju najviše sa svojim susjedima.
- Članice ASEAN organizacije danas su među brže rastućim ekonomijama azijskog Pacifika.
- Najbrže je rasla Kina, a zatim Indija - **Indija** očekuje još brži porast udjela u globalnom rastu do **2040. g.**
- U usporedbi s njima Zapad tj. SAD, EU, ali i Japan rastu neznatno.

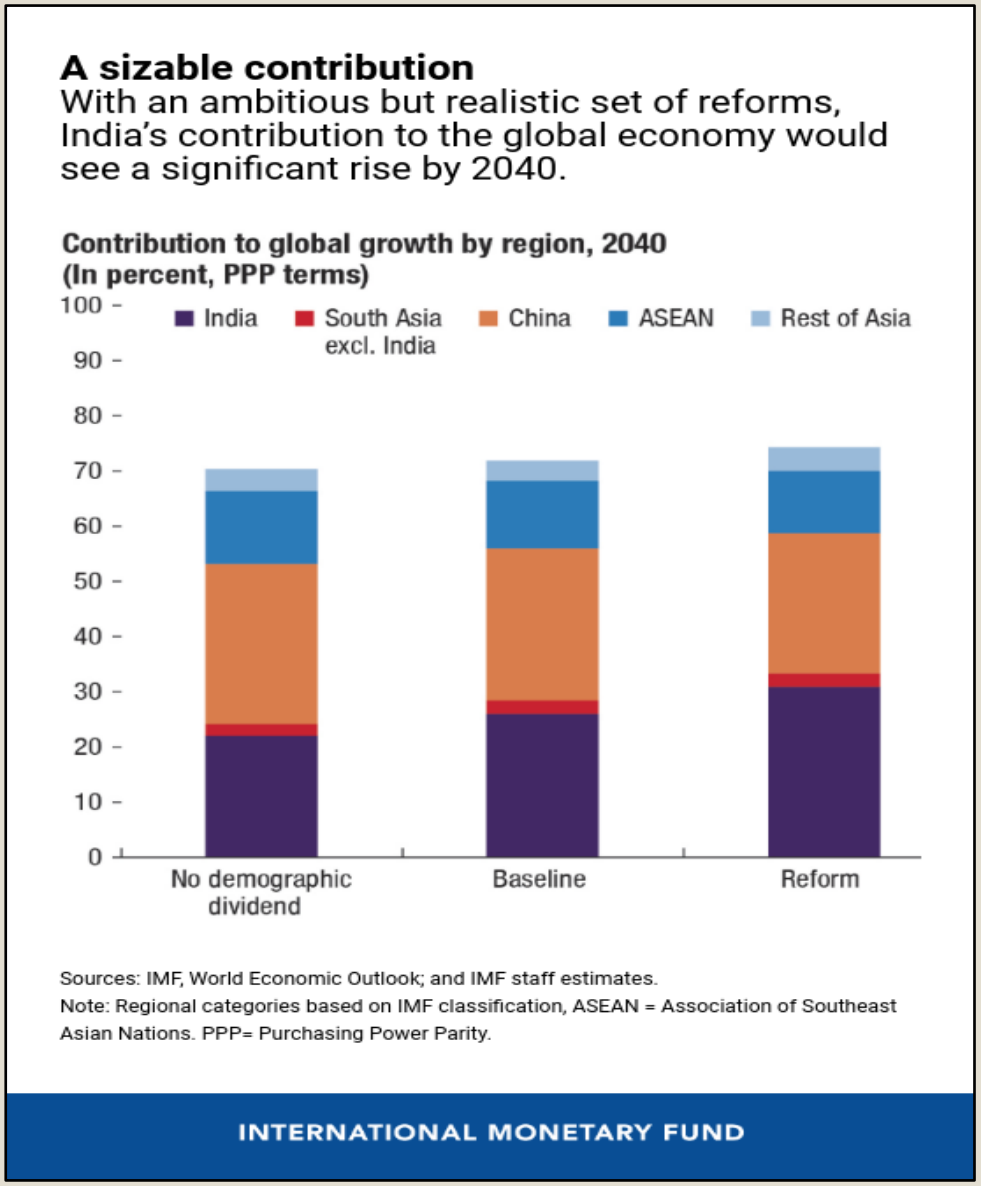

Sl. 10. Usporedba odabranih područje svijeta, ekonomski rast do 2040.

Izvor: MMF,https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/11/01/NA110219-building-on-south-asias-economic-success

GLOBALNI TRENDOVI U KRETANJU BDP-A I RAZMJENE ROBA I USLUGA

- Između 1950. i 2000. g. svjetska trgovina robama povećala se gotovo za **20 puta**.

+ Razvoj uslužnih djelatnosti doveo do pada proizvodnje.

+ Industrijska proizvodnja nejednako raspoređena u svijetu.

- Svjetska proizvodnja roba povećala za nešto više od 6 puta.
- Tijekom povijesti prisutan kontinuiran trend rasta globalnog gospodarstva, odnosno globalnog BDP-a.
- Taj se trend bilježi i u posljednjih 20-ak godina.

Rast realnog bruto domaćeg proizvoda (BDP) u državama G20 u drugom tromjesečju 2023.

Gross domestic product (GDP) growth in the G20 states 2nd quarter 2023

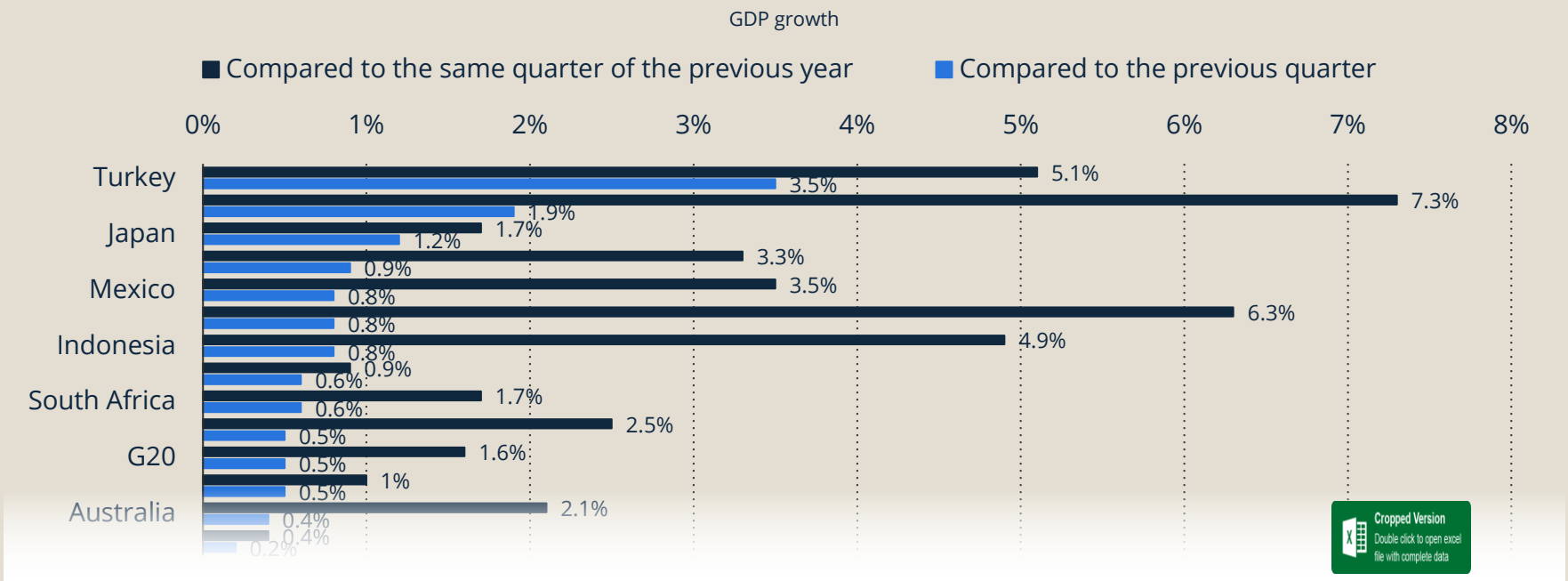

Description: The statistic shows the growth of the real gross domestic product (GDP) in the G20 states in the second quarter of 2023. The G20 are a group of twenty major industrial and emerging economies, consisting of 19 countries and the European Union. Gross domestic product refers to the total value of all goods and services produced during the year within a country and end use intended. It is considered an important indicator of the economic strength of a country. Real gross domestic product [...] Read more
Note(s): Worldwide; Seasonally adjusted; *as of first quarter 2023. Read more
Source(s): OECD

statista

- Prema podacima MMF-a, globalni je BDP, odnosno ukupna proizvodnja roba i usluga, 2019. godine, u realnim iznosima, bila točno dva puta veća nego 2000. godine.

- Taj je rast popraćen i većom ***razmjenom roba i usluga***, a dinamika tog rasta bila je čak i nešto veća nego kod BDP-a.

- Točnije, ta je razmjena realno povećana 2,3 puta.

- Pritom je pod utjecajem **dinamičnog rasta tercijarnog sektora** dinamika rasta razmjene usluga bila nešto veća nego kod roba.

- **Globalni izvoz i uvoz roba** povećani su tijekom promatranog razdoblja 2,2 puta.

Promjena obujma globalne trgovine robom od siječnja 2018. do srpnja 2024.

Monthly change in goods trade globally 2018-2024

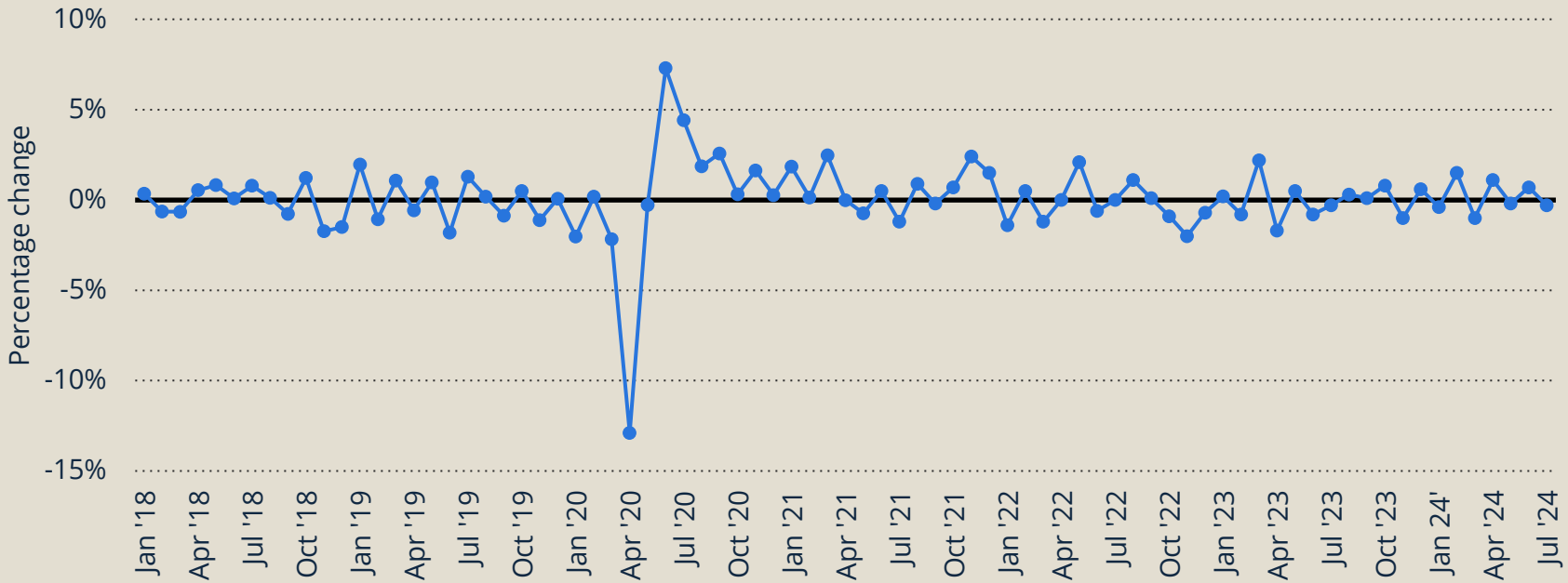

Description: In July 2024, global trade volume in goods decreased by 0.3 percent compared to the previous month. Global trade volumes fell by 12.9 percent in April 2020 following the outbreak of the COVID-19 pandemic. However, global trade quickly recovered, growing by over seven percent in June that year. Since September 2020, it has had a monthly growth level between 2.9 and minus 2.0 percent. Read more
Note(s): Worldwide; January 2018 to July 2024
Source(s): Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis

statista

Rast BDP-a i obujma trgovine diljem svijeta od 2007. do 2023., s prognozom do 2026.

Change in GDP and trade volume globally 2007-2026

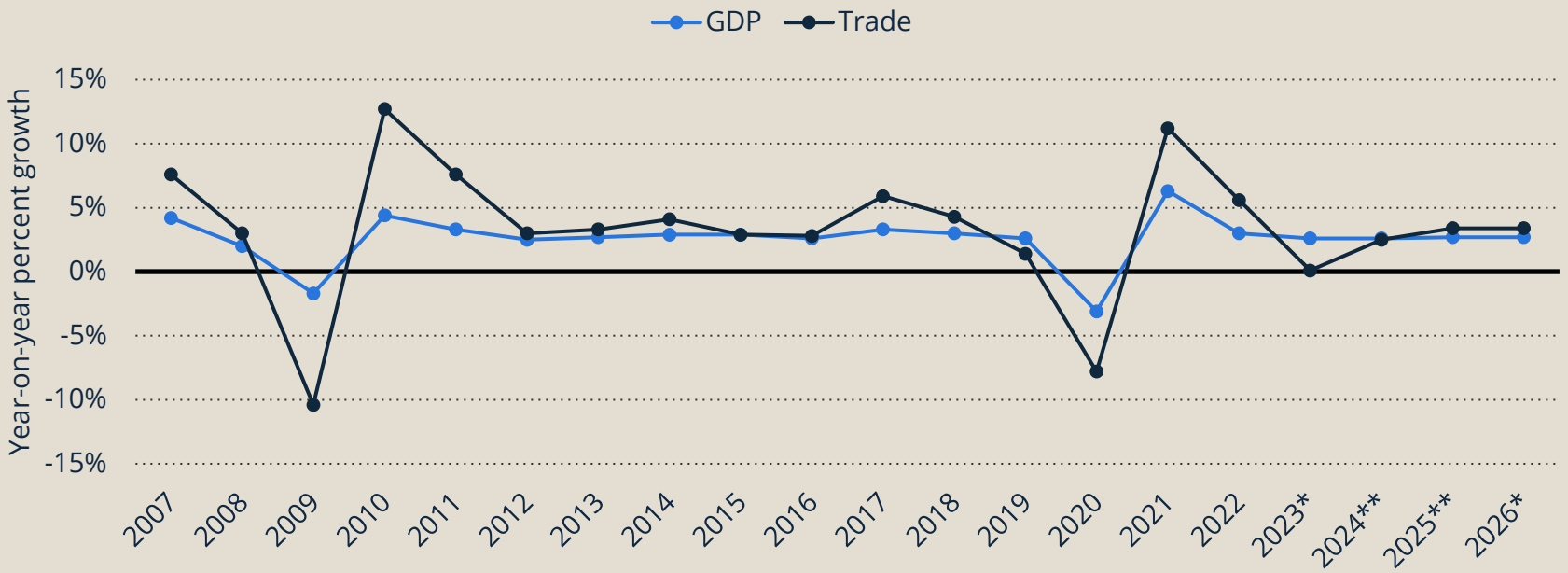

Description: In 2020, both the global trade volume and the growth in GDP dropped following the outbreak of COVID-19. It increased again in 2021, but is estimated to have slowed somewhat in 2023 following the rising global inflation rates. Read more
Note(s): Worldwide; 2007 to 2024; * Estimate. ** Forecast. Trade is the average of export and import volumes. Aggregate growth rates calculated using GDP weights at 2010 prices and market exchange rates. GDP values prior to 2010 and trade [...] Read more
Source(s): World Bank

statista

Usluge

- Karakterizira ih neopipljivost, nemogućnost skladištenja, nemogućnost vlasništva nad (kupljenom) uslugom i heterogenost.

- Singelman razlikuje nekoliko ***vrsti usluga*** – s obzirom na njihovu ulogu u procesu proizvodnje:
- 1. Proizvodne
- 2. Distributivne
- 3. Društvene
- 4. Osobne usluge.

- Mnogi poslovi koje danas poznajemo kao uslužne, bili su inkorporirani u industrijski sektor (npr. transport, marketing, čišćenje, odnosi s javnošću,..)
- Reorganizacijom poslova te su se usluge odvojile.

GLOBALNI USLUŽNI SEKTOR

- Kada se analizira situacija u uslugama, komercijalne, financijske i poslovne usluge postaju sve više internacionaliziranije i raznolikije.

- U svim industrijaliziranim ekonomijama uslužni sektor doprinosi najvećim dijelom BNP-u čak više od proizvodnje.

- Obilježje trgovanja uslugama - manje koncentrirano od proizvodnje.

Šest glavnih pokretača koji uzrokuju rast usluga

1. Porast prihoda *per capita,*

2. Porast potražnje za uslugama zdravstva i obrazovanja,

3. Kompleksan porast podjele radne snage,

4. Porast veličine i uloge javnog sektora,

5. Porast međunarodne trgovine u uslugama,

6. Ubrzan rast u *outsorcing*-u uslužnih djelatnosti (Knox, P., Agnew, J., McCarthy, L., 2008).

- **Ipak:**

Industrijska proizvodnja ne gubi značaj – gospodarski prosperitet nije ostvariv strategijom potpunog napuštanja proizvodnje dobara i orjentacijom na uslužnu ekonomiju.

Rast globalne industrijske proizvodnje od siječnja 2019. do srpnja 2024., po regijama

Industrial production growth worldwide 2019-2024, by region

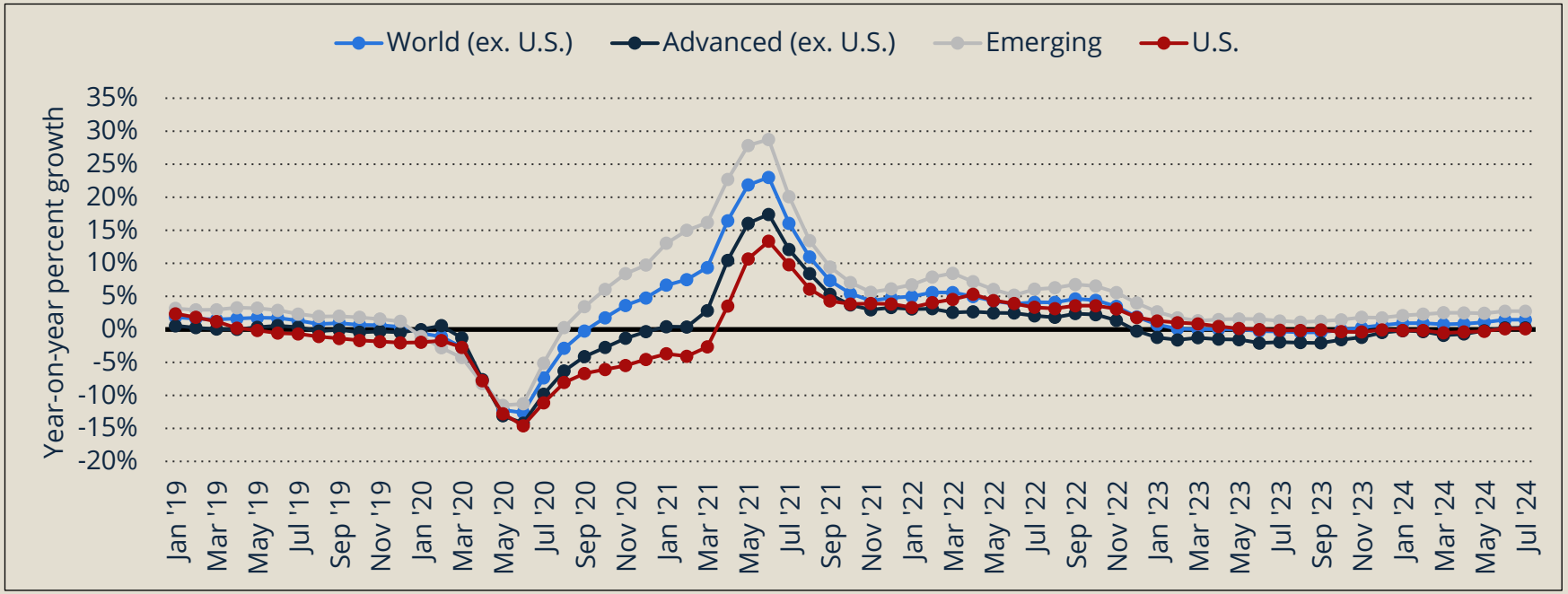

7

Description: In July 2024, global industrial production, excluding the United States, increased by 1.5 percent compared to the same time in the previous year, based on three month moving averages. This is compared to an increase of 0.2 percent in advanced economies (excluding the United States) for the same time period. The global industrial production collapsed after the outbreak of COVID-19, but increased steadily in the months after, peaking at 23 percent in June 2021. Industrial growth rate [...] Read more
Note(s): Worldwide; January 2019 to July 2024; aggregated using U.S. trade weights
Source(s): Dallas Fed; Haver Analytics

statista

Izravna strana ulaganja *(Foreign Direct Investment – FDI)*

- Jedan su od najvećih igrača u sklopu FDI-ja transnacionalne kompanije (TNC).
- Trgovina unutar granica same tvrtke – iako izvan državnih granica – smatra se transakcijama unutar različitih dijelova iste tvrtke.
- Prema UNCTAD-u broj TNC-a rastao je eksponencijalno tijekom protekla tri desetljeća.
- TNC broje oko 60.000 „roditeljskih“ kompanija i oko 500.000 stranih filijala (https://espace-mondial-atlas.sciencespo.fr/en/topic-strategies-of-transnational-actors/article-3A11-EN-multinational-corporations.html).

- Najvećim dijelom povijesti FDI-jem su dominirale **američke TNC** (ali i one iz U. Kraljevstva).

- **Najveća ulaganja od 1985. g.**

- Tada vodeću ulogu preuzima Japan, a slijedile su ga Njemačka i Francuska.

- Udio FDI-ja u slabije razvijene države nije se značajnije mijenjao.
- Manji broj njih uključen u ovaj proces.

- Najveći dio FDI-ja odlazi **u razvijene države** - najprivlačnije stranim ulagačima su europske zemlje.

- I SAD ojačao svoju ulogu kao destinacija za FDI.

FDI ULAGANJA U GOSPODARSKE SEKTORE

- Ekonomski sektori koji najviše privlače FDI i rast ulaganja u sektor usluga su tercijarni i kvartarni.

- Najmanja su ulaganja u primarni sektor, a unutar njega u poljoprivredne djelatnosti.

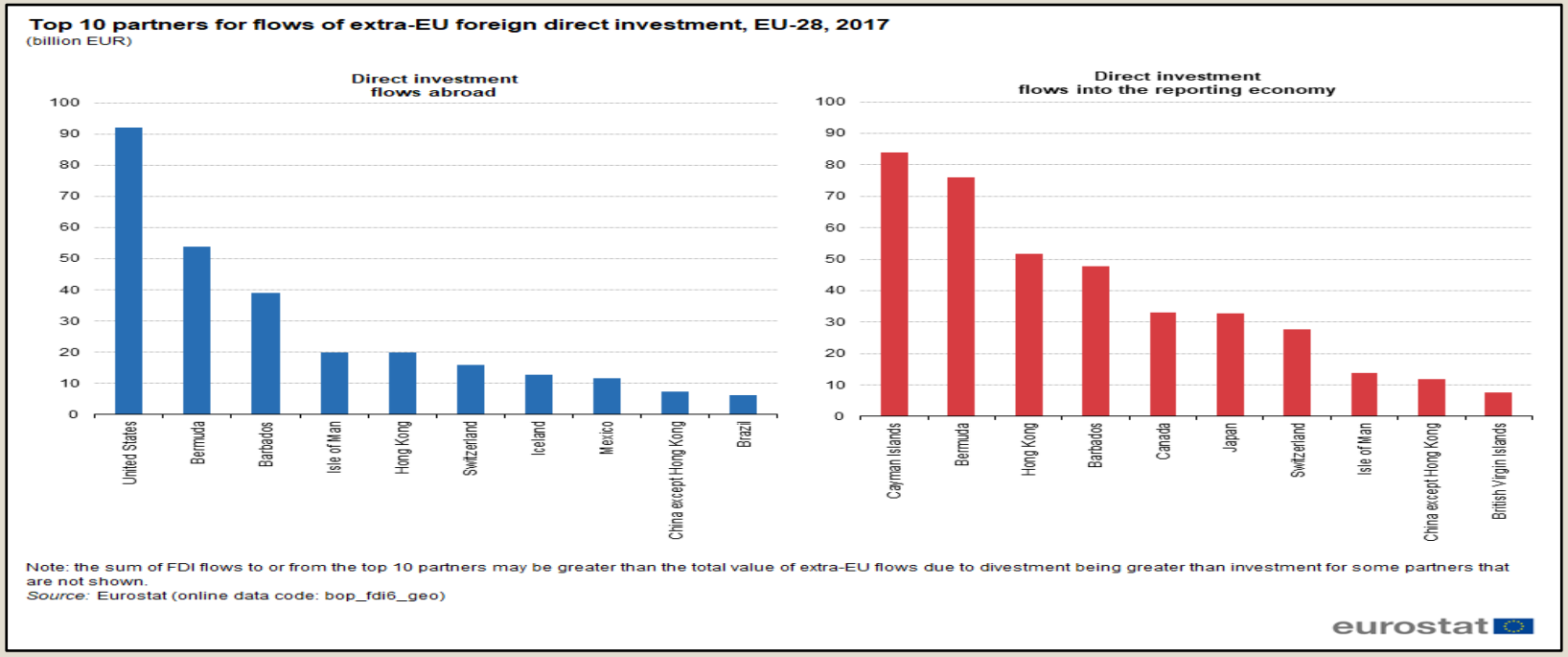

Sl. 11. Izravna ulaganja EU-28, 2017.

Izvor: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=file:top_10_partners_for_flows_of_extra-eu_foreign_direct_investment,_eu-28,_2017_

Usluge koje privlače FDI

- Financijske usluge (bankarstvo, osiguranje, računovodstvo),
- Usluge povezane s trgovinom (prodaja na veliko, marketing, distribucija),
- Telekomunikacijske usluge,
- Poslovne usluge (konzulting, oglašavanje, hoteli, promet, građevinarstvo),
- Neke potrošačke usluge (prodaja, *fast-food*).

Utjecaj tehnologije na globalnu ekonomsku transformaciju

- Tehnologija je jedan od najvažnijih procesa koji se nalazi u osnovi globalizacije ekonomske aktivnosti.
- Tehnologija sama po sebi ne uzrokuje neke značajnije promjene u ekonomiji, već je „olakšavajući“ uzročnik koji omogućava stvaranje novih struktura, novih proizvoda i novih procesa.
- U krajnje konkurentnoj sredini njezino prihvaćanje, može značiti njihov opstanak.
- Tehnološka promjena leži u samom središtu procesa ekonomskog rasta i razvoja.
- Opisuje se i kao „osnovni motor kapitalizma“, ‘‘veliki režeći motor promjene“ ili „osnovna snaga u kreiranju uzoraka transformacije ekonomije“.

- *Tehnologije* koje „smanjuju prostor“ (*space-shrinking technologies*), kao što su promet i komunikacijske tehnologije djeluju na dva različita, ali usko povezana načina:

- *Prometni sustavi* su sredstva kojima se materijal i dobra, pa i ljudi, premještaju iz jednog mjesta u drugo.

- *Komunikacijski sustavi* su sredstva kojima se informacije prebacuju iz jednog mjesta u drugo u obliku ideja, uputa, slika itd.

- Tehnološki razvoj u prometu ima jaku tendenciju da se geografski koncentrira.

- ***Konvergencija prostor-vrijeme*** utječe više na neka područja, nego na druga.

- Slabije industrijalizirane države, manji gradovi i ruralna područja u ovome zaostaju - ne profitiraju svi od tehnoloških inovacija u prometu.

- U skladu s tehnološkim inovacijama i razvojem, relativna **cijena transporta i materijala**, proizvoda i ljudi transportnim sredstvima, dramatično se smanjila.
- Takav razvoj ovisio je o paralelnom razvoju u komunikacijskim tehnologijama koje se danas smatraju **ključnim za promjene** odnosa na globalnoj ljestvici.

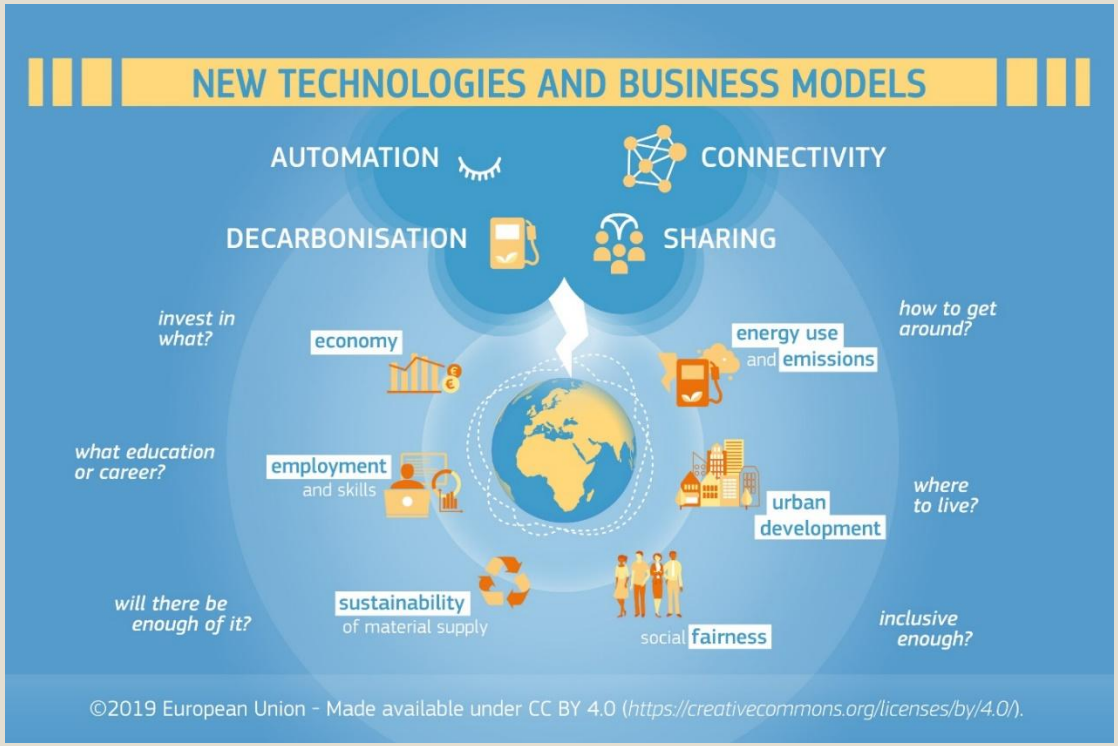

Sl. 12. Novi poslovni i tehnološki modeli – shema
https://ec.europa.eu/jrc/en/facts4eufuture/future-of-road-transport/new-technologies-business-models

Tehnološki razvoj u komunikacijskim medijima

- Transformirao je odnos prostor-vrijeme između svih dijelova svijeta.
- U generalnim okvirima, očito je da danas živimo u digitalnom dobu kojeg karakterizira nekoliko ključnih trendova:
- Konvergencija između računalnih i komunikacijskih tehnologija,
- Rast u brzini i kapacitetu tih tehnologija te pad u cijeni njihovih troškova,
- Rast *broadband* komunikacijskih tehnologija,
- Rast mobilnih telekomunikacija.

- **ZAHVALJUJEM NA PAŽNJI!**

Literatura i izvori

- Alkharafi, N., Alsabah, M., 2025: Globalization: An Overview of Its Main Characteristics and Types, and an Exploration of Its Impacts on Individuals, Firms, and Nations, Economies 13, 19; https://doi.org/10.3390/economies13040091
- Babić Krešić, I., 2015: Globalizacija, europeizacija i tranzicija, *Nova prisutnost*, 13/3, 381 - 409.
- Budimir M., 2010: Utjecaj posljedica globalizacije i razvitka informacijsko–komunikacijskih tehnologija na novi svjetski poredak, *Praktični menadžment*, 1(1), 42-46.
- Dabić, M., 2007: Uloga multinacionalnih kompanija u promicanju tehnološkog razvoja zemalja u tranziciji, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, god. 5
- Dicken, P., 2003: *Global shift: Reshaping the global economic map in the 21st ct*., The Guilford Press, p. 632.
- Dragičević, M., 1996: *Ekonomija i novi razvoj*, Alinea, Zagreb, pp. 160.
- Dužanec, I., 1997: Globalizacija i regionalizacija gospodarskog razvoja svijeta, *Geografski horizont*, 43, 1, 17-23.
- Dužanec, I., 1997: Globalizacija i regionalizacija gospodarskog razvoja svijeta, *Geografski horizont*, 43, 1, 17
- Karlić, I., 2009: Dvoznačnost fenomena globalizacije, *Filozofska istraživanja*, 113, god. 29, 87 - 106.
- Kherbash, O., Mocan, L. M., 2015: A Review of Logistics and Transport Sector as a Factor of Globalization, *Procedia Economics and Finance* 27, 42 – 47, www.sciencedirect.com
- Knox, P., Agnew, J., McCarthy, L., 2008: *The Geography of the World Economy*, Hodder Education, UK, p. 464.
- Krešić, I., 1996: Značenje globalizacije u suvremenom prostornom razvitku svjetske privrede i politike, *Ekonomski pregled*, 47, 1-2, 81-88.
- Lončar, J., 2005: Globalizacija – Pojam, nastanak i trendovi razvoja, *Geoadrija*, vol 10, br. 1, 91 - 104.
- Milardović, A., 1999: *Globalizacija*, Pan Liber, Osijek-Zagreb-Split
- Papanikos, G. T., 2024: Future of Globalization, *Athens Journal of Business & Economics*,10/ 2, str. 87–108. DOI: 10.30958/ajbe.10-2-1
- Europska komisija, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_118238.pdf
- Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:EU-28_international_trade_by_partner_region,_value,_2017_(%25).png&oldid=418080
- Hrvatska gospodarska komora (n.d.): Globalna robna razmjena s osvrtom na najveća svjetska gospodarstva te 2019. I 2020. godinu https://www.hgk.hr/documents/globalna-robna-razmjena5e873b93c3b3e.pdf

Preporuka za daljnje čitanje

- Badulescu, I. A., 2013: Functioning of the companies under Globalization, *Social and Behavioral Sciences*, 92, p. 27-31, www.sciencedirect.com

- Galović, T., 2017: *Putovima krupnog kapitala i globalizacije*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, p. 132. https://bib.irb.hr/datoteka/904799.Galovic_2017_e_izdanje.pdf

- Mahutga M. C., Smith D. A., 2011: Globalization, the strucuture of the world economy and economic development, *Social Science Research*, 40, p. 257-272., www.elsevier.com

- Masteikiene R., Venckuviene V., 2015: Changes of Economic Globalization Impacts on the Baltic States Business Environments, *Procedia Economics and Finance,* 26, p. 1086 – 1094., www.elsevier/locate/procedia

- Mihajlović I., Krželj Z., 2014: The impact of globalisation on the development of tourism within Social and Economic changes, *European Scientific Journal,* /SPECIAL/ edition ISSN: 1857 – 7881 (Print) e - ISSN 1857- 7431

ZAHVALJUJEM NA PAŽNJI